

ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ

Επανεκδίδεται επιτέλους από τον περασμένο Δεκέμβρη το φύλλο των Κρεμαστιώτικων Νέων, επιθυμώντας να μεταφέρει κάποιες ειδήσεις στους απανταχού Κρεμαστιώτες. Η παγκόσμια επιδημία του COVID19 και τα μέτρα προφύλαξης που οδήγησαν στη διακοπή λειτουργίας των τυπογραφείων και σε άπειρες άλλες δυσκολίες είχε ως συνέπεια να μην εκδοθεί το πασχαλινό φύλλο, θα πιάσουμε λοιπόν το νήμα από τα περασμένα Χριστούγεννα.

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ βρήκαν την Κρεμαστή με πολύ λίγους κατοίκους, μια και οι περισσότεροι αναζητούν την οικογενειακή θαλπωρή κοντά στα παιδιά που μένουν μακριά από το χωριό. Η φετεινή κακοκαιρία το Δωδεκάημερο είχε ως αποτέλεσμα να εορταστεί η γιορτή των Φώτων με πολύ λίγους πατριώτες, κάτοικοι οι περισσότεροι των κοινών χωριών που επέλεξαν να εκκλησιαστούν στην Κρεμαστή. Την Πρωτοχρονιά, πάντως, ο π. Δημήτριος ευλόγησε και διένειμε στους εκκλησιαζόμενους τη Βασιλόπιτα της Ενορίας και τα Φώτα τη Βασιλόπιτα του Συλλόγου Κρεμαστιωτών Ο ΕΛΑΤΟΣ.

ΣΤΙΣ 02 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2020 έγινε η κοπή της Βασιλόπιτας του Συλλόγου Κρεμαστιωτών Αθηνών Ο ΠΑΤΡΙΩΤΗΣ σε μια αίθουσα δεξιώσεων στις Αχαρνές. Όπως συνηθίζεται τα τελευταία χρόνια, πέραν της Βασιλόπιτας, σερβιρίστηκε πλούσιο μεσημεριανό γεύμα στους συμμετέχοντες που αντήλλαξαν ευχές για το Νέο Έτος. Νόστιμα και πλούσια τα εδέσματα, καλό το κρασί, πετυχημένη η Βασιλόπιτα που δώρησε ο Φούρνος των Αφών Παυλάκη στην Απιδιά και την οποία μετέφερε και φέτος, όπως κάθε χρόνο ο πρόεδρος του Συλλόγου Κρεμαστιωτών Θεόδωρος Παυλάκης. Το φλουρί έτυχε στην κα Πελαγία, σύζυγο Θεοδώρου Ταμβάκου. Να καταγραφεί και ένα μικρό παράπονο για τον μικρό αριθμό των συμμετεχόντων, με την ελπίδα του χρόνου να συναντηθούμε περισσότεροι.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΜΕΣΑ Φεβρουαρίου, σημειώθηκε ένα αστυνομικού ενδιαφέροντος συμβάν. Κάποιος άνδρας μπήκε στην εκκλησία της Παναγίας, η οποία ήταν ανοιχτή λόγω αιογραφικών εργασιών και πήρε στα χέρια του μια εικόνα. Όταν τον πλησίασε ο αιογράφος, την ακούμπησε σε μια καρέκλα και απομακρύνθηκε, λέγοντας ότι ήθελε απλά να την περιεργαστεί. Συνελήφθη μερικές ημέρες από το ΑΤ Σκάλας.

Ανταλάσσοντας τον Αναστάσιμο Ασπασμό την Κυριακή του Πάσχα στην Κρεμαστή εν καιρώ πανδημίας. (Αρχειο Κώστα Παυλάκη)

Από την Κοπή της Βασιλόπιτας του Συλλόγου Κρεμαστιωτών Απικής «Ο ΠΑΤΡΙΩΤΗΣ». (Αρχειο Νικολάου Καλκάνη)

ΣΤΙΣ 29/02/2020 έλαβε χώρα στους Μολάους η καθιερωμένη αποκριάτικη χοροεσπερίδα του Συλλόγου Κρεμαστιωτών Ο ΕΛΑΤΟΣ. Πρόκειται για την τελευταία εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε προ της επιβολής του lockdown.

ΣΤΙΣ 13/03/2020, Παρασκευή, διατάχθηκε ο περιορισμός της κυκλοφορίας των πολιτών ως μέτρο αντιμετώπισης της πανδημίας. Αρκετοί πατριώτες είχαν βρεθεί εκείνες τις ημέρες στην Κρεμαστή από την Αθήνα και επέλεξαν να περάσουν τις ημέρες εκείνες

απολαμβάνοντας τη μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων που η επαρχία επέτρεπε. Τα μαγαζιά ανέστειλαν τη λειτουργία τους, ωστόσο και ο Γρηγόρης Πουλάκης και ο Κώστας Παυλάκης δεν αρνιόνταν να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες των κατοίκων είτε προσφέροντας ένα καφέ στο χέρι είτε τρόφιμα και άλλα χρειώδη, μιας και συνιστούν και υποτυπώδες παντοπωλείο στο χωριό μας, που μετά τη διακοπή λειτουργίας του παντοπωλείου Ιωάννη και Χάρης Μανούσου στερείται ενός παρόμοιου καταστήματος.

ΟΙ ΠΑΡΟΙΚΟΥΝΤΕΣ στην Κρεμαστή κατά τις ημέρες του Πάσχα γιόρτασαν διαφορετικά. Τα παιδιά και τα εγγόνια δεν κατέβηκαν στο χωριό ενώ δεν ετελέσθησαν οι ακολουθίες της Μεγάλης Εβδομάδος. Ο π. Δημήτριος εδεήθηκε για την υγεία όλων μας και την ανάπαυση των αποβιωσάντων στο Μοναστήρι της Ευαγγελίστριας. Η Κρεμαστή έτυχε αυτού του ευλαβούς προνομίου.

ΤΗΝ ΙΔΙΑ περίοδο η Κοινότητα Κρεμαστιωτών της Νέα Υόρκης προσπαθούσε να αντιμετωπίσει

την πανδημία. Πολλά μέλη της ησθένησαν και απαιτήθηκε να νοσηλευθούν ενώ καταγράφηκε και η απώλεια λόγω του κορωνοϊού του εξαιρετικά συμπαθούς Γεώργιου Χαραμή του Λάμπρου, αδελφού του Χρήστου, του Βασίλη και της Μαρίνας. Ο μπαρμπα-Γιώργης ήταν ένας εξαιρετικά απλός και πρόσχαρος άνθρωπος, που επισκεπτόταν σταθερά την Κρεμαστή κάθε 2 χρόνια και απολάμβανε το πατρικό σπίτι, την παρέα των συγγενών και των φίλων, τα δροσερά βράδια, το κρασί, τα καλτσούνια, μα περισσότερο τα απογεύματα στο χαγιάτι, οπότε και έπαιζε τη φλογέρα του, προς τέρψιν των κατοίκων του Μοίρα και όχι μόνο.

ΟΙ ΘΕΡΙΝΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ των εξωκκλησιών μας, του Άη Πύργη, του Άη Θανάση, του Άη Γιάννη, συγκέντρωσαν τους Κρεμαστιώτες του τέως Δήμου Νιάτων. Η οικογένεια Κώστα Παυλάκη προσέφερε κεράσματα στους προσκυνητές του Μάη-Θανάση ενώ η Θεία Λειτουργία τελέσθηκε από τρεις ιερείς. Ο Αρχιμανδρίτης π. Σεραφείμ επέλεξε να επισκεφθεί το χωριό εκείνη την ημέρα, η παρουσία του και η παρουσία ενός ακόμη επισκέπτη ιερέα και το Ιερατικό Συλλείτουργο καταγράφονται ως κορυφαία στιγμή της ιστορίας του εξωκκλησίου. Ο εορτασμός του Άη Γιάννη περιορίστηκε στο εκκλησιαστικό κομμάτι, συλλειτούργησε και ο π. Νεκτάριος από τον Άγιο Δημήτρη, το παραδοσιακό ανοιξιάτικο πανηγύρι δεν πραγματοποιήθηκε, υπήρξαν πάντως κάποιες παρέες που επέλεξαν να παραμείνουν μετά την απόλυση και να απολαύσουν την εξοχή και τον καλό καιρό.

ΑΝΤΙΘΕΤΑ, η χαλάρωση των μέτρων επέτρεψε τον αρκετά λαμπρό εορτασμό του Αγίου Κωνσταντίνου στις 21/05. Περίπου 100 άτομα παρηκολούθησαν με ευλάβεια την Πανήγυριν της πάλαι πότε β' ενορίας του χωριού μας.

Η ΧΑΛΑΡΩΣΗ των μέτρων ωθεί τους πατριώτες του εσωτερικού να βαδίζουν σιγά σιγά προς την Κρεμαστή. Το χωριό γεμίζει, τα σπίτια ανοίγουν ξανά. Την Κυριακή 14 Ιουνίου δεχθήκαμε την επίσκεψη 120 μηχανοβίων που έθεσαν την Κρεμαστή ως Τέρμα σε Αγώνα Moto Cross. Ξεκίνησαν από το Λεωνίδειο, ανέβηκαν στον Κοσμά, χρησιμοποιώντας το δρόμο των 100 ημερών εισήλθαν στα σύνορα της Λακωνίας και κατέληξαν στην Κρεμαστή.

ΚΡΕΜΑΣΤΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ
Έκδοση του Συλλόγου
Κρεμαστιωτών "Ο Πατριώτης"**Επιμέλεια σύνταξης:**
ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΔΟΥΝΙΑ«Πηγή Φωτογραφιών»
Αρχείο Μιχαήλ ΔούνιαΓράμματα στέλνονται στις
ηλεκτρονική διεύθυνση:
nikosfix@gmail.com
Κείμενα προς δημοσίευση
στέλνονται στον κ. ΝΙΚ. ΔΟΥΝΙΑ
Ηρακλείτου 78-ΤΚ 12243
ΑΙΓΑΛΕΩ - ΑΘΗΝΑΙ**Τηλέφωνα επικοινωνίας:**
Αντώνης Ταμβάκος
6946310310
Νίκος Βροχίδης
6972888966
Γιάννης Παπαμιχαλόπουλος
6982549549
Στέλλα Παρδάλη
6942663727
Νίκος Δ. Παρδάλης
6977985556
Λένα Τραπεζόντα
6973796145
Χρήστος Γκλιάνης
6948042385
Γιάννης Παυλάκης
6974047047**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ**
ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ CDI A.E.Κουρτίδου 153, Αθήνα
Τηλ. 210 2533252, www.cdi.grΤα δημοσιευόμενα άρθρα εκφράζουν τη
γνώμη των αρθρογράφων τους, οι οποίοι
ευθύνονται για το περιεχόμενο τους.**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ**

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου
Κρεμαστιωτών Αττικής «ΠΑΤΡΙΩΤΗΣ»,
λαμβάνοντας υπ' όψη τις δυσκολίες
που τα μέτρα καταπολέμησης παν-
δημίας προκαλούν, όσο και τα ηθικά
διλήμματα που δημιουργούνται στα
μέλη των σωματείων μεταξύ της
τήρησης του Καταστατικού και των
Συστάσεων του Εθνικού Οργανισμού
Δημόσιας Υγείας έχει αποφασίσει
ομοφώνως την αναβολή επ' αόριστον
των αρχιαιρεσιών για το νέο Διοικητικό
Συμβούλιο το Σεπτέμβριο 2020 και τη
διεξαγωγή τους το συντομότερο δυνα-
τόν, μόλις οι υγειονομικές συνθήκες
την καταστήσουν ευχερέστερη.

Τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου
λαμβάνοντας υπ' όψη το δικαίωμα
των Μελών του Σωματείου να διατυ-
πώσουν τις αντίθετες απόψεις τους
σχετικά με την απόφασή τους ζητεί
από όσα μέλη έχουν αντίρρηση να
ενημερώσουν για τις αντιρρήσεις τους
τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου
στους αριθμούς τηλεφωνών που δη-
μοσιεύονται στη σελίδα 2 της εφημερί-
δος ΤΑ ΚΡΕΜΑΣΤΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ.

Ο Πρόεδρος του ΔΣ
Αντώνιος Ταμβάκος**Συνέχεια από την σελίδα 1**

ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ Ιουλίου
τα ΔΣ των Συλλόγων Κρεμα-
στιωτών Ο ΕΛΑΤΟΣ και Ο ΠΑ-
ΤΡΙΩΤΗΣ απεφάσισαν να μην
οργανώσουν φέτος το καλοκαίρι
Πανηγύρια. Ο λόγος είναι ότι αφ'
ενός το φετεινό καλοκαίρι θα πα-
ραθερίσουν μόνο Κρεμαστιώτες
του εσωτερικού ενώ οι πανη-
γυριστές από τα κοντινά χωριά
αναμένεται να είναι ελάχιστοι
για οικονομικούς λόγους, αφ'
ετέρου η υποχρέωση τήρησης
αυστηρών μέτρων υγειονομικής
προστασίας που βαρύνουν τους
διοργανωτές. Κατά την στιγμή
που γράφονται οι γραμμές, αν
και ο συντάκτης διαφώνησε
με την ανωτέρω απόφαση, τα
πανηγύρια έχουν απαγορευθεί
μέχρι τις 31/07 και αναμένεται η
παράτασή τους. Επομένως, η

προετοιμασία πανηγυριών που
πολύ πιθανό να ακυρωθούν να
δημιουργούσε οικονομικά βάρη
προς τους Συλλόγους. Η απόφα-
ση θεωρείται σε κάθε περίπτωση
δικαιολογημένη.

ΣΤΙΣ 07 ΙΟΥΛΙΟΥ η οικογένεια
των μακαριστών Θεόδωρου και
Μαρίκας Ξαστερούλη γιόρτασε
το ιδιωτικό ναό της Αγίας Κυ-
ριακής. Παρά την αρκετά τρανή
μπόρα της παραμονής, ο π. Δη-
μήτριος ετέλεσε τον Εσπερινό
στο εκκλησάκι. Οι προσκυνη-
τές είχαν τη σπάνια ευκαιρία
να απολαύσουν το θέαμα του
αφριμένου Μαριορέμματος στη
μέση του καλοκαιριού.

ΣΤΙΣ 20 ΙΟΥΛΙΟΥ τελέσθηκε η
πανηγύρις του Ιερού Ναού του
Προφήτη Ηλία, με τη συμμετοχή
όλων των παροικούντων στο
χωριό Κρεμαστιωτών. Το βράδυ

μετά τον Εσπερινό είχε αρκετά
γλυκό καιρό. Η επιθυμία να δει
ο ένας τον άλλον, ύστερα από
μήνες αναγκαστικού χωρισμού
είχε ως αποτέλεσμα να παρα-
τείνουν οι περισσότεροι την πα-
ραμονή τους στην Αγορά για
αρκετά αργά. Φυσικά συνέβαλε
και η κατανάλωση του άρτου,
που διένειμαν όσοι προσέφεραν
αρτοκλασίες.

Ο ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ του Νοσοκομεί-
ου Μολάων έκανε ένα πολύτιμο
δώρο στην Κρεμαστή. Οργάνω-
σε μια ημερίδα τηλειατρικής στις
23/07, στην οποία συμμετέχουν
ηλικιωμένοι κυρίως από την Κρε-
μαστή. Η εφαρμογή μεθόδων
τηλειατρικής, που βρίσκεται σε
πειραματικό στάδιο, θα λύσει τα
χέρια των αγροτικών κυρίως ια-
τρών που διακονούν την ιατρική
επιστήμη με πρωτόγονα μέσα
τις περισσότερες φορές. Χάρη

σε αυτές τις μεθόδους θα μπορεί
ο άνευ ειδικότητας αγροτικός
αιτρός να ζητήσει τη συνδρο-
μή ειδικευμένων ιατρών για το
πώς θα κουράρει τον ασθενή
που εμφανίζεται στο αγροτικό
ιατρείο μέχρι να καταφθάσει το
ασθενοφόρο.

ΚΑΠΟΥ ΕΔΩ θα περατωθεί η
αναφορά στα Νέα του Χωριού,
διότι πρέπει το φύλλο αν εκτυ-
πωθεί και ο συντάκτης δεν είναι
προφήτης. Στο επόμενο φύλλο
θα καταγράψουμε πώς ήταν το
λοιπό καλοκαίρι στο χωριό!!!!

ΑΣ ΕΥΧΗΘΟΥΜΕ του χρό-
νου να συναντηθούμε ξανά
στο χωριό, απολαμβάνοντας
το καλοκαίρι και τιμώντας τα
200 χρόνια από την Ελληνική
Επανάσταση.

Νικόλαος Καλκάνης**Ο ΑΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ**

Η πρώτη επίσκεψή μου στο χωριό έγινε,
όταν ήμουν περίπου 10 ημερών και δεν
θυμάμαι απολύτως τίποτα. Όταν κάποτε
κάπου στα 4 μου ξεκίνησα να θυμάμαι, θυμάμαι
πόσο εντύπωση μου έκανε ο Ναός του Αγίου
Κωνσταντίνου στην είσοδο του χωριού.

Ο Άγιος Κωνσταντίνος αποπνέει μια δωρική
ομορφιά. Κτισμένος με πέτρα από τα γύρω βουνά
της Κρεμαστής, αλλά καλοπελεκημένη και αρ-
μολογημένη. Σπιβαρή, δεσπόζει στην είσοδο του
χωριού. Η υπερυψωμένη αψίδα στη δυτική πλευρά
που κατέληγε στο καμπαναριό θυμίζει κάπως τους
Καθεδρικούς Ναούς της Δυτικής Ευρώπης. Το
χρώμα της πέτρας είναι το αρχικό του βουνού,
αλλά και όταν έγινε το σφάλμα να καλυφθεί με
μπογιά που ευτυχώς καθαρίστηκε σήμερα δεν
αλλοίωνε την ομορφιά των γραμμών του.

Το Ιερό Βήμα ευρύχωρο και η Πρόθεση παλιά
και αρχαϊκή και η Αγία Τράπεζα καλοπελεκημένη.
Και έξω από το Ιερό Βήμα, τάξη. Το αναλόγιο,
τα στασιδία από κυπαρίσσι, τα προσκυνητάρια,
οι εικόνες, ο γυναικωνίτης. Ο ναός είναι αναγιο-
γράφτος-και καλύπτεται! Είναι πολύ απολαυστικό
να βλέπεις την αχτίδα του ηλίου να ανακλάται
στον τοίχο την ώρα που παρακολουθείς της Θείας
Λειτουργίας. Η οποία τελείται πρωί την Κυριακή,
διότι ο Ήλιος συμβολίζει το Χριστό.

Όσο μελετάς την Ιστορία, όσο και βρίσκεις τον
Άγιο Κωνσταντίνο. Παραδόξως βρίσκεται δίπλα
στην έδρα του Τούρκου μπέη. Ίσως και γι' αυτό
να δείχνει τόσο αγέρωχος, σαν να μην πολυ-
πολογίζει τον κατακτητή. Χρησιμοποιείτο κάποτε
ως Κοιμητηριακός Ναός. Παράδοση ειρωνεία να
στέκει αγέρωχος δίπλα στον κατακτητή και να εί-
ναι κοιμητηριακός ναός-κι όμως οι νεκροί είναι οι
πραγματικά ελεύθεροι και αδέσμευτοι.

Λίγο πιο πέρα, έλαβε χώρα Μάχη μεταξύ Κρε-
μαστιωτών και Τουρκοαιγυπτίων. Που νίκησαν και
έκαψαν το χωριό και το ναό. Αλλά και πάλι, τους
νεκρούς τους δεν τους έθαψαν στο χώρο του Ναού
προς τιμήν του πρώτου Χριστιανού Αυτοκράτορα,
αλλά πιο πέρα, εκεί που απολήγει το Ρέμμα της
Κοντούς, στο Τουρκοκίβουρο. Ο ναός μισοκαμένος
έστεκε στη θέση του.

Λεπτομέρεια: Ως ναός Κοιμητηρίου κάθε χρόνο
φιλοξενούσε και φιλοξενεί την κηδεία του Χριστού,
την Ακολουθία του Επιτάφιου.

Και προχωρούμε στη μελέτη της Ιστορίας: Τάμα
ο άγιος Κωνσταντίνος ενός Μάστορα, επειδή επέ-
στρεψε η γυναίκα του από την Κόκκινη Μηλιά
και έτσι ορκίστηκε να διπλασιάσει το μισοκαμένο
Ναό. Μνήμες από το πολύ ενδιαφέρον κεφάλαιο
της επιστροφής των αιχμαλώτων του Ιμπραήμ
από το Κάιρο. Οι κατοπινοί ταύτισαν τη γυναίκα
του ευσεβούς Μάστορα με την Ωραία Ελένη της

Κρεμαστής, την Ωραία Λάββα. Κάπου λανθασμένο
βέβαια αυτό, μιας και η καλούμενη Ωραία Λάββα
μάλλον έζησε 70 χρόνια μετά την Επανάσταση
και πιθανότατα ήταν σύζυγος Λάββα και γένος
Τζάκα, αλλά αυτό είναι μια λεπτομέρεια.

Η ουσία είναι ότι ο Άγιος Κωνσταντίνος λειτουρ-
γεί ως ένα Ταμείο της Κρεμαστιώτικης Μνήμης!

Αποδείξει; Απεφάσισε το Εκκλησιαστικό Συμβού-
λιο να επισκευάσει την Αγία Τράπεζα και επέλεξε
στη νέα Αγία Τράπεζα να τοποθετήσει τη μαρμάρινη
επιφάνεια που κοσμούσε την Αγία Τράπεζα του
παλαιού Ναού της Παναγίας.

Και αυτό έγινε αυθόρμητα, αυτόματα, χωρίς κα-
νείς να μπορεί να εξηγήσει την απόφαση. Πολύ
φυσικά, όπως κάθε φορά που το Άγιο Πνεύμα
κατευθύνει το τιμόνι της Εκκλησίας. Λέει η Παλαιά
Διαθήκη, ότι ο Μωυσής είδε το Θεό όχι στο σεισμό

Από το Αρχείο του Δημητρίου Τζάκα.

που έγινε ούτε στην καταιγίδα αλλά στη φωνή της
λεπτής αύρας, στο γλυκό αεράκι.

Μπαίνεις μέσα στο Ναό και βλέπεις ξαφνικά την
Αγία Ελένη. Άλλο παράξενο αυτό.... Γιατί λέμε το
ναό Άγιο Κωνσταντίνο και όχι Κωνσταντίνου και
Ελένης; Ίσως για τον ίδιο λόγο που στον Άγιο
Νικόλαο βρίσκεται εικόνα της Αγίας Βαρβάρας.
Για κάποια ζητήματα νιώθεις την απάντηση, δεν
την καταγράφεις! Έχει σχέση με το περιβάλλον,
βλέπεις τον στιβαρό Ναό απ' έξω τον λες Άγιο
Κωνσταντίνο, βλέπεις το γλυκό εσωτερικό του και
ξαφνικά θυμάσαι την Αγία Ελένη!

Αλλά ας συνεχίσουμε την εξιστόρηση. Ο Άγιος
Κωνσταντίνος δεν είναι απλή εκκλησία. Απετέλεσε
έδρα ξεχωριστής ενορίας! Που περιελάμβανε τα
Παυλακεία, τα Πριφτακεία, τα Τζακεία, το Καλ-

μπάτσι, το Καρνέσι, τη Σκάλα, το Ρέμα της Κοντούς,
τα Ζωταλεία, οι οικίες Δρίβα που περιβάλλουν
τον κεντρικό δρόμο. Εφημέριοι ο παπα-Αθανά-
σης Δρίβας, που βρίσκουμε υπογραφή του στα
Μαρτυρικά των συμμετασχόντων στην Ελληνική
Επανάσταση Κρεμαστιωτών Αγωνιστών, ο πα-
πα-Δημήτρης Δρίβας-πατέρας και γιος άραγε; Στους
εκλογικούς καταλόγους του 19ου αιώνα βρίσκουμε
οικογένειες Παπαθανασίου, Παπαδημητρίου και
Παπαδημητράκη-Κοπούλου-, ο παπα-Γεωργάκης και
ο γιος του ο παπα-Γιάννης, ο πατέρας δηλαδή του
παπα-Ελευθερίου Παπαιωάννου. Επί των ημε-
ρών του, ο παπα-Γιαννάκης Παπαμιχαλόπουλος
απεφάσισε να παραιτηθεί, ο γιος του, ο Κώστας
Παπαμιχαλόπουλος, πατέρας του Κουτσονίκου
Παπαμιχαλόπουλου, τόσο ευσεβής ώστε να τον
φωνάζουν Άγιο, επέλεξε να παραμείνει Αναγνώ-
στης και να μην χειροτονηθεί ιερέας. Παράλληλα,
η μείωση του πληθυσμού του χωριού επέφερε
την ανάγκη συγχώνευσης των δύο ενοριών και
την επιλογή ως έδρας της ενορίας από τον πα-
πα-Γιάννη της εκκλησίας της Παναγίας.

Κι όμως ο Άγιος Κωνσταντίνος διετήρησε σειρά
προνομίων. Δικαιούτο να τελείται 1 Θεία Λειτουργία
κάθε μήνα, να τελείται εκεί η Ακολουθία του Επι-
τάφιου, να τελείται εκεί ο Εσπερινός της Αγάπης
που μέχρι τη δεκαετία του 1990 συγκέντρωνε όλο
το χωριό που παρέμενε μέχρι την Απόλυση, ενώ
έφευγε μετά το Χριστός Ανέστη από την Αναστά-
σιμη Παννυχίδα στην Παναγία. Τέλος, η 21/05
εθεωρείτο αργία και μετά την απόλυση στηνόταν
ένα αυθόρμητο γλέντι στο χοροστάσι, στο κέντρο
των Δριβέικων σπιτιών. Φαίνεται ότι στο προαύλιο
στηνόταν κάποτε και η κάλη και το γραφείο της
Εφορευτικής Επιτροπής με ψηφοφόρους από όλα
τα Ζαρακιοχώρια.

Καλά τα έργα στον Άγιο Κωνσταντίνο και ωφέλιμα,
αρκεί να γίνονται με προσοχή και με περισκεψη.
Απαιτείται γνώμη της Εφορείας Αρχαιοτήτων, δι-
ότι έστω και εν μέρει είναι κτίσμα προ του 1830
επομένως θεωρείται αρχαίο ακίνητο μνημείο. Για
ορισμένες εργασίες, όπως ο καθαρισμός του τέ-
μπλου, απαιτείται εργασία ειδικευμένων τεχνιτών. Σε
κάθε περίπτωση, δεν επιτρέπεται να γίνει μεταβολή
της φυσιογνωμίας του, όπως με την προσθήκη
αγιογραφιών, οι αγιογραφίες θα μειώσουν την κα-
τάνυξη παρά θα την αυξήσουν, η αντικατάσταση
των στασιδίων από καρέκλες, η αντικατάσταση
του ζωγραφιστού τέμπλου από μαρμαρόγλυπτο ή
ξυλόγλυπτο «της μόδας». Ακόμη και αν απαιτηθεί
κάποια στιγμή λόγω ανεπαρκούς φθοράς η
αντικατάστασή του, θα πρέπει να αφαιρεθεί και
να στηθεί κάπου αλλού, όπως στο γυναικωνίτη
ως «κτίμα ες αιεί».

Νικόλαος Καλκάνης

ΕΦΥΓΕ Ο ΘΕΙΟΣ ΜΑΣ.....

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΜΟΥ σύχναζε στο καφενείο της Λακωνίας του Αντ. Χριστακάκου, που ήταν στην Ομόνοια στην οδό Δώρου. Όταν επέστρεφε σπίτι, μας περιέγραφε «Ένα σωφεράκι από την Κρεμαστή», που στο διάβα του προς το καφενείο, το ακουλούσε ένα τσούρμοα ανξιοπαθούντες και αυτός άδειαζε τις τσέπες του. Τόν αποκαλούσε μάλιστα «Καραμουρτζίνη», από το επώνυμο του γνωστού φιλάνθρωπου της εποχής.

Έτσι, πρωτάκουσα για το Χρήστο Παράσχη.

Πολύ αργότερα, οι δρόμοι μας συναντήθηκαν, όταν παντρεύτηκα το Μιχάλη Δούνια. Τότε άρχισα να γνωρίζω αυτόν τον άνθρωπο, που τα λόγια του ήταν λίγα, αλλά τα έργα του πολλά, περιτυλιγμένα με την αγπαή προς τον πλησίον.

Ο Χρήστος υπήρξε ο Νώε της Κρεμαστής, αλλά και των γύρω χωριών. Το σπίτι του μια Κιβωτός, όπου εύρισκες στέγη, φιλοξενία, συγγενείς και πατριώτες. Μαζί με τη σύζυγό του, Ελένη, προσέφεραν ό,τι μπορούσαν, γιατί πολύ σπουδαίος ήταν ο ρόλος της Ελένης κατά τη διάρκεια του πολύχρονου έγγαμου βίου τους.

Φιλοξενούσαν, λοιπόν, στο σπιτικό τους στην Αθήνα,:

- Ασθενείς που έφταναν στην Αθήνα με προβλήματα υγείας.
- Υποψήφιους Μετανάστες, που προτού φύγουν για το εξωτερικό, έμεναν ημέρες στην πρωτεύουσα να φτιάσουν τα χαρτιά τους, να περάσουν από γιατρούς, να τους γνωρίσει ο πρόξενος.
- Το τραπέζι γεμάτο πάντα από Κρεμαστιώτες φαντάρους και φοιτητές των Πανεπιστημίων των Αθηνών.

Ένα ανοιχτό σπίτι όλες τις ώρες για όλους και ένα ταξί για όλες τις μεταφορές που χρειάζονταν. Πορτές μέχρι το ξημέρωμα τα Χριστούγεννα, του Αγίου Βασιλείου, του Αγίου Κωνσταντίνου.

Τα Σαββατοκύριακα μας μάθαινε να οδηγούμε, νέοι εμείς τότε οδηγοί, χωρίς εμπειρία. Ζώταλης-Παυλάκης-Μιχάλης-εγώ, όλοι περάσαμε από τα δωρεάν μαθήματα που στο τέλος κατέληγαν σε πλουσιοπάροχα γεύματα ή δείπνα. Ακούραστη η Ελένη, πρόσχαρη ικανοποιούσε του Χρήστου της τις αγαθοεργίες.

Αχτύπητο δίδυμο με το Γιωργίκο, παντού παρόντες και με ενωτικό λόγο στα κοινά.

Τα τελευταία χρόνια, έκανε το όνειρό του πραγματικότητα, επιτέλους μετά από τόσα χρόνια δουλειάς, έγινε ξανά μόνιμος κάτοικος της Κρεμαστής. Γέμιζε η αυλή του από τα παιδιά και τα εγγόνια του! Όλοι εμείς οι γείτονες γευόμαστε νοστιμιές από τον μπαξέ του!

Δυστυχώς, όμως, μας έφυγε αναπάντεχα, χάσαμε έναν καλό άνθρωπο, έναν θερμό πατριώτη, έναν Σαμαρείτη. Μεγάλος ο πόνος για την οικογένειά του! Εκφράζουμε τα θερμά μας συλλυπητήρια και ας γίνει παράδειγμα για όλους εμάς που βρήκαμε θέση στην Κιβωτό του, να γίνουμε καλύτεροι άνθρωποι, να είμαστε πιο κοντά στο συνάνθρωπό μας.

Καλό Παράδεισο, Θείε Χρήστο,
Καλέ μου Δάσκαλε, Αγαπημένε μου γείτονα!
Παναγιώτα Στρατάκου-Δούνια

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

- Στις 16 Ιανουαρίου 2020 γεννήθηκε στη Σπάρτη ο γιος του Παναγιώτη Χριστάκη, γιου του π. Κυριάκου Χριστάκη και της συζύγου Ιωάννας Ιω. Πριφτάκη.
- Κατά τα μέσα Φεβρουαρίου 2020 γεννήθηκε στην Αθήνα η κόρη του Παναγιώτη Αρκούδη και της συζύγου του.
- Στις 18/03/2020 γεννήθηκε στη Σπάρτη το 3ο κατά σειράν παιδί, κοριτσάκι, του Νικολάου Κυρανάκη και της Αικατερίνης Ιω. Κωστάκη.
- Στις 28/07/2020 γεννήθηκε στο Άργος η κόρη του Δημητρίου Παυλάκη του Γεωργίου και της συζύγου του, Δέσποινας Σπανού.

ΒΑΠΤΙΣΕΙΣ

- Στις 19 Ιουλίου 2020 τελέσθηκε στα Μελίσσια Αττικής η βάπτισμα του γιου του Αντώνιου Ταμβάκου και της Μαρίας Παπακωνσταντίνου.
- Στις 19 Ιουλίου 2020 τελέσθηκε στους Μολάους η βάπτισμα της κόρης του Σωτήριου Γεωργίου Πριφτάκη.
- Στις 28 Ιουλίου 2020 τελέσθηκε στην Απιδιά η βάπτισμα του γιου του Παναγιώτη Χριστάκη, γιου του π. Κυριάκου Χριστάκη, και της συζύγου του, Ιωάννας Ιω. Πριφτάκη.
- Στις 29 Ιουλίου 2020 τελέσθηκε στην Κρεμαστή στον Ι.Ν. Προφήτη Ηλία η βάπτισμα του γιου του Παναγιώτη Πριφτάκη και της Ιωάννας Ελυθ. Τσορομώκου.

Ευχόμαστε στους ευτυχείς γονείς να τους ζήσουν!!!

ΘΑΝΑΤΟΙ

- Κατά τις αρχές Δεκεμβρίου 2019 απεβίωσε στο Τορόντο στον Καναδά ο Δημήτριος Γ. Κοσμάς σε ηλικία 75 περίπου ετών. Τάφηκε στο Τορόντο. Ο Δημήτριος Γ. Κοσμάς είχε επισκεφθεί την Κρεμαστή το καλοκαίρι του 2018, ύστερα από περίπου 40 χρόνια.
- Κατά τις αρχές Ιανουαρίου 2020 απεβίωσε στη Νέα Υόρκη, όπου και ετάφη, η Φωτεινή, χήρα Γεωργίου Ταμβάκου σε ηλικία περίπου 89 ετών.
- Κατά τις αρχές Ιανουαρίου 2020 απεβίωσε στο Μόντρεαλ στον Καναδά, σε ηλικία περίπου 86 ετών ο Μιχαήλ Λε-

γάκης του Θεόδωρου.

- Στις 07/01/2020 απεβίωσε στο Σίδνεϋ ο Αναστάσιος Τσάκος ή στην αγγλική Tom Tsakos, γιος του Ιωάννη και της Κατίνας Τσάκου, το γένος Δημητρίου Δρίβα, σε ηλικία 49 ετών.
- Στις αρχές Φεβρουαρίου 2020 απεβίωσε στην Αθήνα και ετάφη στο Γ' Κοιμητήριο ο Νικόλαος Γιασλάς, σύζυγος της Ελένης, το γένος Πέτρου Αρκούδη σε ηλικία 75 περίπου ετών.
- Στις 6 Φεβρουαρίου 2020 απεβίωσε στην Αθήνα και ετάφη στην Κρεμαστή η Νυμφοδόρα (Νύφω), χήρα Μιχαήλ Λάββα, το γένος Γκιουζέλη, σε ηλικία 89 περίπου ετών.
- Στις 22 Μαρτίου 2020 απεβίωσε στους Μολάους και ετάφη στην Κρεμαστή η Γιαννούλα, χήρα Γεωργίου Πριφτάκη, το γένος Κοσμά, σε ηλικία 93 ετών.
- Στις 14 Απριλίου 2020 απεβίωσε στο New Jersey ο Γεώργιος Χαραμής του Λάμπρου σε ηλικία 85 περίπου ετών.
- Στις 15 Μαΐου απεβίωσε στο Παλαιό Φάληρο και ετάφη στο Γ' Κοιμητήριο Αθηνών η οδοντίατρος Αικατερίνη, χήρα Βύζη, το γένος Χαραμή, εγγονή του Κωνσταντίνου Χαραμή (Γκίλη) σε ηλικία 92 ετών.
- Στις 31 Μαΐου 2020 απεβίωσε στην Αθήνα και ετάφη στην Κρεμαστή ο Χρήστος Παράσχης σε ηλικία 88 ετών.
- Στις 10 Ιουνίου 2020 απεβίωσε στην Αθήνα και ετάφη στο Α' Κοιμητήριο ο Δημήτριος Σκούρτης, Πολιτικός Μηχανικός, σε ηλικία 87 ετών. Τα τέκνα του Γεώργιος και Ελίνα Σκούρτη προσέφεραν στη μνήμη του και σε ανάμνηση των πολύ καλών αναμνήσεων που είχε ο Δημήτριος Σκούρτης στην Κρεμαστή ένα ιδιότυπο τραπέζι στους κατοίκους της Κρεμαστής, παραγγέλλοντας στα μαγαζιά να μεταφέρουν πακέτα με φαγητό σε όσα σπίτια ήταν ανοιχτά κατά την ημέρα της ταφής του.
- Στις 26 Ιουνίου 2020 απεβίωσε στη Νέα Υόρκη ο Θωμάς Παπαμιχαλόπουλος ή Tom Pappas, γιος του Μιχαήλ Παπαμιχαλόπουλου, του μεγάλου γιου του Μιχαλαργιά, σε ηλικία 90 περίπου ετών.

Θερμά Συλλυπητήρια σε όλους τους οικείους των αποβιωσάντων!!!

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

• Άρθρα και φωτογραφίες προς δημοσίευση στο επόμενο φύλλο της εφημερίδας παρακαλούνται να αποσταλούν στην ταχυδρομική διεύθυνση Νικόλαος Καλκάνης-Ηρακλείτου 78- TK 12243 Αιγάλεω ή στην ηλεκτρονική διεύθυνση nikosfix@gmail.com μέχρι τις 10 Νοεμβρίου 2020.

• Στο επόμενο φύλλο θα δημοσιευθούν ανακοινώσεις περί των επιτυχιών στις Πανελλαδικές Έξετάσεις. Οι επιτυχόντες παρακαλούνται να στείλουν email με τα στοιχεία τους και τη σχολή στην οποία εισήλθαν στην ηλεκτρονική διεύθυνση nikosfix@gmail.com.

• Κατά την περίοδο της πανδημίας τροποποιήθηκε ο νόμος που απαιτούσε δημοσίευση σε ημερήσια εφημερίδα αγγελίας γάμου ως όρου για την έκδοση άδειας γάμου. Επομένως, η εφημερίδα μας επιτρέπεται εγκύρως να δημοσιεύει αναγγελίες γάμου. Μελετάται ο τρόπος για το πώς θα καθίσταται αυτό ευχερές, δεδομένου ότι εκδίδονται μόλις 3 φύλλα το χρόνο και θα επανέλθουμε με νεότερη ανακοίνωση, κατόπιν επικοινωνίας με το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου. Αν κάποιος πάντως επιθυμεί στο φύλλο του Δεκεμβρίου να δημοσιεύσει αναγγελία γάμου, να αποστείλει σχετικό email στην ηλεκτρονική διεύθυνση nikosfix@gmail.com.

Νικόλαος Καλκάνης

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΙΟΥΝΙΟΥ έφυγε από κοντά μας, πλήρης ημερών ζωής ο Χρήστος Κ. Παράσχης, αγαπημένος γείτονας, θεός και εγκάρδιος φίλος μου.

Οι μνήμες μου για τον Χρήστο από τη γειτονιά μας, τις κοινές αλάνες των παιδικών παιχνιδιών, τη νεανική του ζωή στο χωριό, είναι δυνατές και με συγκινούν.

Τον θυμάμαι έφηβο μαθητευόμενο τσαγκάρη στον αδελφό του Θόδωρο, στο τσαγκάρικό του δίπλα στο σπίτι μου. Κατσαρομάλλης έφηβος, γοητευτικός, πάντα γελαστός (κατσαρό γέλιο) και φιλικός σε όλους.

Από τους καλύτερους νέους αγωγιάτες του χωριού, γιατί είχε το δυνατότερο, το πιο περιποιημένο μουλάρι, τον «Σκορδά», στολισμένο με χαϊμαλιά, τις χάντρες, τα ντριγκιλίδια και την περιποιημένη σαγή (σαμάρι, σκάλες), εικόνα ιστορικού ιππέα,

πρώτος στη μούστρα ο Σκορδάς.

Μετά τη στρατιωτική θητεία, εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, αναζητώντας όπως όλοι οι νέοι του χωριού, καλύτερη ζωή. Τελειώνοντας το Γυμνάσιο και προετοιμαζόμενος να δώσω εξετάσεις στη Σχολή Ευελπίδων, κατέβηκα στον Πειραιά, και αντιμετώπιζα πρόβλημα στέγης.

Σε αυτή τη δύσκολη περίοδο της ζωής μου, ο Χρήστος, με τη γνώριμη φιλική αγάπη του, μου πρότεινε να μείνω στο ίδιο δωμάτιο που νοίκιαζε, μαζί με τον Δημήτρη Αντ. Γκιουζέλη (Χούρη) στην οδό Μουσών στο Πασαλιμάνι. Μείναμε τρία άτομα σε δωμάτιο 20 τετραγωνικών χωρίς θέρμανση.

Ο Χρήστος και ο Δημήτρης δούλευαν σε εργοστάσια, φεύγαν πρωί για τη δουλειά τους και γύριζαν το απόγευμα, εγώ διάβασμα τις ώρες απουσίας τους. Έμεινα

μαζί τους 6 μήνες. Δύσκολες συνθήκες του αγώνα μας. Μας κράτησε όρθιους και δυνατούς η αλληλεγγύη και η στενή φιλία μας.

Τρία χωριατόπουλα με θάρρος, αισιοδοξία και αγάπη μεταξύ τους, έπλαθαν όνειρα και πάλευαν για καλύτερες μέρες! Θυμάμαι με συγκίνηση την παρακάτω εικόνα: Όταν τους ανακοίνωσα την επιτυχία μου στη Σχολή, με αγκάλιασαν με χαρά και αγάπη και ευχές για καλή σταδιοδρομία. Ο Χρήστος ήρθε στη Σχολή στην ορκωμοσία μου ως φοιτητή της Σχολής και ως Ανθυπολοχαγού. Η καλοσύνη, η αγάπη του Χρήστου που ένοιωσα σε αυτό το κρίσιμο βήμα της ζωής μου, έχουν μείνει άσβηστες στη μνήμη μου.

Ο Χρήστος πάλεψε στη ζωή του, αντιμετώπιζοντάς την πάντα με αισιοδοξία, χωρίς άγχος, με χαμόγελο και φιλική

διάθεση. Μαζί με την αγαπημένη του, εξαιρετική σύζυγο, την ακούραστη Ελένη, δημιούργησαν πολύ καλή οικογένεια και απέκτησαν εγγόνια.

Ήταν πάντα παρών σε όλες τις εκδηλώσεις του Συλλόγου «Ο Πατριώτης». Αγαπούσε το με πάθος το χωριό, και στα τελευταία χρόνια έμενε μόνιμως στη Κρεμαστή σχεδόν όλο το χρόνο.

Το διαβατήριό του για τους ουρανούς έχει τη σφραγίδα του καλού πατριώτη, του καλού οικογενειάρχη, του θερμού και ανεπιτήδευτου φίλου.

Θα τον θυμάμαι με ευγνωμοσύνη και αγάπη, ευχόμενος καλό παράδεισο. Στην αγαπημένη γυναίκα του Ελένη και στα παιδιά, του εύχομαι υγεία και εκ θεού παραμυθία.

Νίκος Αντ. Δούνιας

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΕΥΡΥΤΕΡΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

• **ΤΟ 2019** έληξε με την αφυπηρέτηση από τη θέση του Αρχιερατικού Προιστάμενου Μολάων του Ζαρακίτη εκ Χάρακος καταγόμενου Αρχιμανδρίτη π Γεράσιμου Πετρολέκα. Ο π. Γεράσιμος, ύστερα από 35 χρόνια στη διακονία της τοπικής εκκλησίας της Επιδαύρου Λιμηράς, απεδέχθη την πρόταση του Μητροπολίτη Λήμνου να τοποθετηθεί Πρωτοσύγκελος στην ακριτική ταύτη Μητρόπολη. Ο π. Γεράσιμος διακρίθηκε για την έντονη δραστηριότητά του, αφήνοντας τη σφραγίδα του. Το ποιμαντικό έργο τιτάνιων διαστάσεων. Κατηχητικά Σχολεία, Έρανοι, Συμμαρτυρία στις χειροτονίες περίπου των μισών κληρικών της επαρχίας Επιδαύρου Λιμηράς. Ανακαινιστής εκ βάθρων του περικαλλούς ΙΝ Γεννήσεως του Χριστού Μολάων, αλλά και χρηματοδότης τριών καλαίσθητων εκδόσεων για τον κεντρικό ναό των Μολάων και την πολιούχο Αγία Παρασκευή.

Φανατικός λάτρης του Ζάρακος, πραγματικά φωτίζεται το πρόσωπό του, όταν μιλά για το Ζάρακα και ιδίως για το Χάρακα. Δεν είναι πολύ γνωστό, αλλά ο π. Γεράσιμος για αρκετά χρόνια δεν είχε μόνο τη θέση του Εφημέριου Μολάων, αλλά και τη θέση του Εφημέριου Χάρακα και του προσωρινού εφημέριου Λαμπόκαμπου-Πισταμάτων. Και τούτο για να μην μένει αλειτούργητη η ζώνη αυτή του εσωτερικού Ζάρακος, η ολιγάνθρωπη μα γλυκόκαρδη. Αλλά και από τη θέση του Προέδρου του ΔΣ του Καθιδρύματος Πετρολέκα, μοχλώντας για ό,τι καλύτερο.

Ας σημειωθεί και τούτο το τιμητικό, όταν επιτράπηκε η κεκλεισμένων των θυρών τέλεση των ακολουθιών, κατά τη Μεγάλη Εβδομάδα, αναρτήθηκαν στον κεντρικό δρόμο των Μολάων γιγαντοσθόνη, όπου προβαλλόταν μέσω Διαδικτύου η τέλεση των ακολουθιών από τη Μητρόπολη της Λήμνου. Πολύ λίγοι αφυπηρετήσαντες εφημέριοι αξιώθηκαν τέτοιας τιμής!!!

• **Η ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ** του νομού μας, η Σπάρτη, συγκεντρώνει το ενδιαφέρον ως τόπος πραγματοποίησης πολλών εξωραϊστικών σχεδίων. Στο προηγούμενο φύλλο αναφερθήκαμε λεπτομερώς στο καινούριο Νοσοκομείο, δωρεά του Ιδρύματος ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙ-ΑΡΧΟΣ, η υλοποίηση του οποίου προχωρά με γοργούς ρυθμούς και θα είχαν αρχίσει και οι εργασίες νωρίτερα, αν δεν υπήρχε η πανδημία.

Πέραν, ωστόσο, του καινούριου νοσοκομείου, πληροφορούμαστε και για πολλές άλλες εξελίξεις. Το επί χρόνια λιμνάζον ζήτημα της εγκατάστασης των Γενικών Αρχείων του Κράτους στο παλιό Πρωτοδικείο, επιτέλους λύθηκε. Οι αρχές άλλαξαν τον πολεοδομικό προορισμό του Κτηρίου του Δικαστηρίου και απομένει μόνο η ολοκλήρωση της μετακόμισης.

Στις 16 Ιουνίου υπεγράφη και η σύμβαση για την κατασκευή του Νέου Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης μεταξύ των αρμόδιων αρχών και της κατασκευάστριας εταιρείας. Παράλληλα, ανακοινώθηκε και το ευχάριστο νέο ότι το παλαιό κτήριο θα ανακαινιστεί και δεν θα κατεδαφιστεί.

Ο Δημαρχος Σπάρτης ανακοίνωσε την ανάπλαση του ιστορικού και εμπρικού κέντρου της πόλης της Σπάρτης, καθώς και την επιθυμία του να ξαναζωντανέψει το Κάστρο του Μυστρά.

Τέλος, είναι επισκέψιμος για το κοινό ο χώρος όπου βρίσκεται το Ψηφιδωτό που απεικονίζει την Αρπαγή της Ευρώπης ενώ σχεδιάζεται η απαλλοτρίωση όλων των παρακείμενων ιδιοκτησιών ώστε να δημιουργηθεί ένα υπαίθριο Μουσείο Ψηφιδωτών με εκθέματα τα ρωμαϊκά ψηφιδωτά που έχουν εντοπιστεί εκεί.

• **ΚΑΤΑ ΤΙΣ** αρχές Φεβρουαρίου απεβίωσε ο εκ Σπάρτης καταγόμενος, αν και γεννημένος και αναθρεμμένος στην Αθήνα, Αρχιμανδρίτης π. Ηλίας Μαστρογιαννόπουλος σε ηλικία 101 ετών. Ο π. Ηλίας Μαστρογιαννόπουλος απετέλεσε μια σημαντική μορφή των θεολογικών γραμμάτων στην Ελλάδα του 20ού αιώνα, ο οποίος, αν και βαθύτατα πατερικός και παραδοσιακός, διατηρούσε συνεχή διάλογο με τα σύγχρονα θεολογικά ρεύματα ενώ κατέστησε γνωστούς στην Ελλάδα τους Ρώσους θεολόγους που ζούσαν εν εξορία στη Γαλλία μετά τη Γαλλική Επανάσταση. Διετέσε Προϊστάμενος της Αδελφότητας Θεολόγων Η ΖΩΗ κατά την περίοδο 1959-1966, περίοδος που χαρακτηρίζεται ως περίοδος αναγέννησης της οργάνωσης και επικράτησης ενός πιο ανανεωτικού πνεύματος.

Ο πολιτευτής Βίλλιας από τα Νιάτα, ο Δημήτριος Χαλικιάς και ο έμπορος λαδιού Λάμπρος Στρατάκος από τη Γλυκόβρυση κατά την ημέρα της απόλυσής τους ως Δόκιμοι Έφεδροι Ανθυπολοχαγοί στο Ναύπλιο-Αρχείο Παναγιώτας Στρατάκου-Δούνια.

• **ΣΤΙΣ 26 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2020** απεβίωσε ο Δημήτριος Χαλικιάς, τέως Διοικητής της Τραπεζής της Ελλάδος, σε ηλικία 95 ετών. Ο Δημήτριος Χαλικιάς καταγόταν από τη γειτονική Απιδιά, όπου είχε γεννηθεί το 1925. Σπούδασε στην ΑΣΟΕΕ και στη συνέχεια

στο Πανεπιστήμιο του Cambridge. Μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα, προσελήφθη ως στέλεχος της Νομισματικής Επιτροπής και στη συνέχεια, διορίστηκε στην Τράπεζα της Ελλάδος στη θέση του Διευθυντή των Οικονομικών Μελετών. Το 1963 διορίστηκε Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Συντονισμού, αποτελώντας προσωπική επιλογή του Γεωργίου Παπανδρέου. Μετά την πτώση της Κυβέρνησης Παπανδρέου, παρητήθη και επέστρεψε στη Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών ενώ παράλληλα ανέλαβε την εκπόνηση μελετών οικονομικού περιεχομένου για λογαριασμό του Ιδρύματος Ford. Το 1974 διορίστηκε Οικονομικός Σύμβουλος της Τράπεζας της Ελλάδος, το 1981 Υποδιοικητής και το 1984 Διοικητής. Ως Διοικητής τοποθέτησε Επίτροπο στην Τράπεζα Κρήτης, γεγονός που οδήγησε στην αποκάλυψη του σκανδάλου Κοσκωτά. Αφυπηρέτησε το 1992, έκτοτε ιδιώτευσε.

• **Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ** Δημήτριος Ανδριτσάκης το τρίτο κατά σειρά βιβλίο του περί της τοπικής ιστορίας της περιοχής μας, με τίτλο « Μονεμβάσια-Στον Στοχασμό της Μνήμης... Η Ιστορία, όπως γεννιέται», Εκδόσεις Ζαχαρόπουλος. Όπως και το προηγούμενο πόνημά του, αναφέρεται στη Μονεμβασιά. Σε αντίθεση, όμως, με εκείνο που φιλοδόχησε να

ξεναγήσει τον αναγνώστη στην υπερχλιετή πορεία της Καστροπολιτείας της Μονεμβασίας, μέχρι την εγκατάλειψη της Άνω Πόλης κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1960, το καινούριο πόνημά του είναι πολύ πιο προσωπικό. Αποτελούν καταγραφές της ζωής της πόλης μέσα από τα μάτια του συγγραφέα, κατά τον πολυκύμαντο 20ό αιώνα.

Και επειδή η μικρή ιστορία αποτελεί μόριο της μεγάλης ιστορίας, της εθνικής ιστορίας, τα επεισόδια που αφηγείται ο συγγραφέας πλουτίζουν τις γνώσεις του κάθε πολίτη που θέλει να γνωρίσει την ιστορία της Ελλάδος κατά τον 20ό αιώνα. Ειδικά τα πρώτα κεφάλαια που αναφέρονται στην Κατοχή, διασώζοντας στη μνήμη επεισόδια από την πικρή εμπειρία της κατάκτησης της χώρας από τις δυνάμεις του Άξονα.

Αλλά και τα μεταγενέστερα κεφάλαια, μαρτυρούν τον τρόπο ζωής σε μια από τις Μητροπόλεις του Κόσμου που μετατρεπτόταν σιγά

σιγά σε μια επαρχιακή πόλη, για να κινδυνεύσει να σβήσει κάποια στιγμή. Και μπορεί η Νέα Πόλη να αναπτύχθηκε σχετικά γρήγορα, ωστόσο η Μονεμβασιά η πούρα, όπου και μεγάλωσε ο συγγραφέας είναι το Κάστρο. Ευχόμαστε Καλοτάξιδο αυτό το βιβλίο των Απομνημονευμάτων και ευχαριστούμε το συγγραφέα που μοιράστηκε μαζί μας τις παιδικές του αναμνήσεις.

• **ΣΤΙΣ 07 ΙΟΥΝΙΟΥ** έλαβε χώρα στον Άγιο Δημήτριο Ζάρακος η Τελετή Μνήμης των Θυμάτων του Ολοκαυτώματος του Αγίου Δημητρίου. Πραγματοποιήθηκε Αρχιερατική Θεία Λειτουργία και στη συνέχεια Επιμνημόσυνη Δέηση και Κατάθεση Στεφάνων στο Μνημείο των Μαρτύρων. Στα πλαίσια του εορτασμού ανακοινώθηκε ότι βρίσκεται σε καλό δρόμο η ένταξη του Αγίου Δημητρίου Ζάρακος στο Δίκτυο των Μαρτυρικών Πόλεων και Χωριών.

• **ΣΤΙΣ 12 ΙΟΥΛΙΟΥ** απεβίωσε στη Σπάρτη ο επίτιμος Πρόεδρος της Πνευματικής Εστίας Σπάρτης, Νίκος Γεωργιάδης. Ο Νίκος Γεωργιάδης, φωτογράφος στο επάγγελμα, υπήρξε ένας φανατικός λάτρης της πόλης της Σπάρτης, όχι της αρχαίας, ούτε της βυζαντινής, αλλά της Νεότερης, τη ζωή της οποίας είχε αποτυπώσει στο φωτογραφικό αρχείο που διατηρούσε από films τόσο του ίδιου όσο και του πατέρα του. Προ μερικών ετών εξέδωσε το βιβλίο του για τη Νεότερη Σπάρτη με τίτλο «Περί Σπάρτης» ενώ πάλεψε για τη δημιουργία Μουσείου της Πόλεως της Σπάρτης, πίσω από το Ναό του Αγίου Νίκωνα.

• **ΣΤΙΣ 12 ΙΟΥΛΙΟΥ** έλαβε χώρα στον κοντινό Χάρακα το πολύ σημαντικό γεγονός της Ανασύστασης της παλαιάς Ιεράς Μονής του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου χειροτονήθηκε διάκονος ο πρώτος μοναχός της Ιεράς Μονής, ο π. Αμφιλόχιος Κόκκορης από τη Ρηχειά. Πρέπει να σημειωθεί ότι στο συγκεκριμένο σημείο λειτουργούσαν δύο μοναστήρια, η Μονή των Αγίων Θεοδώρων Κρεμαστής και η Μονή του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου. Πολλοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι επρόκειτο για μια Μονή με δύο Καθολικά, το δεύτερο εκ των οποίων κτίστηκε λόγω της Μεταφοράς της Εικόνας του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου από τις Σπέτσες. Ευχόμαστε θεοφιλή διακονία και καρποφόρο Μοναστική Ζωή στους Πατέρες της νέας Ιεράς Μονής της περιοχής μας.

• **ΣΤΙΣ 22 ΙΟΥΛΙΟΥ** απεβίωσε στον Άγιο Δημήτριο Ζάρακος ο Δημήτριος Πραγαλός, πολιτικός μηχανικός, σε ηλικία 75 περίπου ετών. Ο Δημήτριος Πραγαλός πρωτοστάτησε στα κοινά του Αγίου Δημητρίου, συσπειρώνοντας τους παροίκους των Αθηνών γύρω από το Σύλλογο των εν Αττική Αγιοδημητριωτών, όπου ήταν παρών από την ίδρυσή του την περίοδο της Επταετίας και για 40 περίπου χρόνια. Οι γνώσεις του για τον Άγιο Δημήτρη, την ιστορία, τη λαογραφία ήταν ανεξάντλητες. Ωσαύτως, συχνά αρθρογραφούσε στην εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ενώ μαζί με το φιλόλογο Κώστα Μπατσάκη είχαν εκδώσει ένα εξαιρετικό πόνημα για την ιστορία του Γκιότσαλη και του Αγίου Δημητρίου. Πιστώνεται, τέλος, στο έργο του το ότι έπεισε την τοπική κοινωνία του χωριού του να μην εγκαταλειφθεί το Γκιότσαλη, αλλά να συντηρούνται οι ναοί, οι κρήνες, η πλατεία, ένα-δύο σπίτια-είχε όραμα τη λειτουργία ξενώνας στο Γκιότσαλη που δυστυχώς δεν υλοποιήθηκε.

Νικόλαος Καλκάνης

ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

(ΑΦΗΓΗΜΑ ΓΙΑ ΝΑ ΘΥΜΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΠΑΛΙΟΙ ΚΑΙ ΝΑ ΜΑΘΑΙΝΟΥΝ ΟΙ ΝΕΕΣ ΓΕΝΙΕΣ)

Συνέχεια από το προηγούμενο φύλλο (70ο)

Στο προηγούμενο φύλλο άρχισα την προσπάθεια να παρουσιάσω τις παιδικές μου μνήμες από τη ζωή των ανθρώπων του χωριού μας στα πέτρινα χρόνια 1940 – 1960.

Στο 1ο κεφάλαιο του αφηγήματος παρουσίασα τις μνήμες μου από τη ζωή των παιδιών και των εφήβων του χωριού.

Συνεχίζοντας την προσπάθειά μου αυτή, στις παρακάτω γραμμές καταγράφω τις παιδικές μου μνήμες από τη ζωή των γονιών (μανάδων – πατεράδων) του χωριού, πιστεύοντας πάντα στα λόγια δικού μας λαογράφου «είμαστε όσα δεν ξεχνάμε».

Πίεσα το μνημονικό μου ψάχνοντας σε αυτή την περίοδο, για να θυμηθώ την μορφή – εμφάνιση, τον χαρακτήρα και το καθημερινό έργο των μανάδων, μέσα στο σπίτι, μέσα στο χωριό, έξω από το χωριό και στα χωριά του κάμπου, (έξω από τα γεωγραφικά όρια του χωριού) και τις καθημερινές δουλειές των πατεράδων μας. Έτσι θυμήθηκα και καταγράφω παρακάτω τις μνήμες μου για τους γονείς μας:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο - ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ

Ι. ΜΑΝΑΔΕΣ

1. Εμφάνιση

Λιπή και απέριπτη. Όλες οι μανάδες όλων των ηλικιών φόραγαν μαύρα ρούχα, μαύρο τσεμπέρι και μπροστοποδιά. Δεν μάθαμε ποτέ το λόγο αυτής της μαύρης ενδυμασίας. Συμβόλιζαν ίσως το πένθος από τις απώλειες στενών συγγενών στους πολέμους και την αλληλεγγύη τους στις οικογένειες των θυμάτων;

Σωματικά, λιπόβαρες, αδύνατες, ξερακιανές, ευθυτενείς, με σπινθηροβόλο και χαρωπό βλέμμα. Πρόσωπο ρυτιδωμένο, με τις αυλακίες της κακουχίας και των ορεινών καιρικών συνθηκών.

2. Οι καθημερινές δουλειές του σπιτιού

Οι μανάδες ανάστησαν από πέντε (το λιγότερο) μέχρι δώδεκα παιδιά, και έτσι η αριθμητική σύνθεση κάθε οικογένειας (παππούς, γιαγιά, γονείς, παιδιά) περιλάμβανε από 9 έως 16 άτομα που έμεναν μέσα στο ίδιο σπίτι. Οι καθημερινές δουλειές της μάνας ήταν οι παρακάτω:

α. Ξεκίνημα της ημέρας

- Εγερτήριο στις τέσσερις ή πέντε το πρωί (με το ρολόι του καμπαναριού).

- Φωτισμός της γωνιάς (άναβε το λυχνάρι ή τη λάμπα πετρελαίου), προετοιμασία της παρεστιάς [(μεταφορά από την Τρακάδα με τα ξύλα, αφάνας, δαυλιών, κούτσουρων) (από Οκτώβριο μέχρι Απρίλιο)]. Η γωνία ήταν το δωμάτιο με την παρεστιά και την καμινάδα (το τζάκι).

- Ετοιμασία πρωινού για όσους θα πήγαιναν για δουλειές στα χωράφια, στα αμπέλια, η στο βουνό (ξυλεία, καυσόξυλα). Το πρωινό: ψωμί καψαλιστό, με τσακιστές ελιές ή λίγο τουλουμουτύρι (σπάνια περίπτωση) και κρασάκι.

- Επίσης για τους ζώμαχους ετοιμαζόταν το ταγάρι με το φαί του μεσημεριού που το έπαιρναν μαζί τους στη δουλειά (ελιές, τουλουμουτύρι, πίτα).

β. Ξύπνημα παιδιών - Ετοιμασία για το σχολείο (σχολιαρόπαιδα)

Τα παιδιά, νταρταγάνι στο ψαθί της γωνιάς, τα ξυπνούσε η μάνα με γλυκιά χειρονομία, επέβλεπε το νίψιμο και το ντύσιμό τους, και την ετοιμασία της πάνινης σχολικής τσάντας. Το πρωινό τους συνήθως κρασόψωμο (ψημένη φέτα ψωμί στην παρεστιά, βουτηγμένη σε κρασί με σταγόνα λαδιού) ή γάλα της μαλτέζας του σπιτιού (γίδας) με αλάτι (η ζάχαρη ήταν είδος πολυτελείας) ή σκέτο ψωμί με λίγες τσακιστές ελιές, ή βρεγμένη φέτα ψωμί πασπαλισμένη με ζάχαρη.

Στις οχτώ το πρωί, ο επιμελητής του σχολείου (μαθητής) χτύπαγε την μικρή καμπάνα του καμπαναριού, για να ειδοποιήσει τους μαθητές να πάνε σχολείο μέχρι τις οχτώ και μισή. (σημειώνεται ότι ρολόγια σπιτιού σπάνια υπήρχαν στο χωριό γι' αυ-

Δύο δουλειές ταυτόχρονα για την Κρεμασιώτισσα νοικοκυρά-Αρχείο Γεωργίου Δημ. Καλκάνη.

Έτοιμος για το χωράφι ο Αρχηγός της οικογένειας-Αρχείο Μαργαρίτας Τσορομώκου.

τό χρησιμοποιούνταν η καμπάνα).

γ. Καθαριότητα της αυλής και κατωγιού από την κοπριά των ζώων του σπιτιού (μουλάρια, γαϊδούρια, γίδες). Χρησιμοποιούσαν στο εσωτερικό του σπιτιού σκούπα εμπορίου (από λινάρι) και έξω από το σπίτι θάμνους (σάρωμα, κλάρες γλανθηιάς ή κουμαριάς). Μεταφορά της κοπριάς σε σωρούς στην μάντρα του σπιτιού για να χρησιμοποιηθεί αργότερα (φύεμα πατάτας, αμπέλι).

δ. Το κοτέτσι

Άνοιγε με το φως της ημέρας, την αμποριά για τις κότες, τις μέτραγε μήπως τις είχε μειώσει η αλεπού, ετοίμαζε την τροφή τους (πίτουρα με λιοκόκια), μάζευε τα αυγά ημέρας από τη φωλιά και κάθε βδομάδα καθάριζε το κοτέτσι από τις κοτσιλιές.

ε. Μεταφορά νερού από βρύση ή από γούρνες

Μετέφερε το πόσιμο νερό φορτωμένη με το ξύλινο βαρέλι νερού (5-6 οκάδων) από την κεντρική βρύση του χωριού ή με τέσσες με νερό της γούρνας (καρνέσι, καλμπάτσι), ή πηγαδιών (πίσω γειτονιά). Όταν είχε πλύσιμο ρούχων, από την προηγούμενη μέρα γέμιζε τα λεβέτια με νερό που κουβαλούσε σε ντενεκέδες (γκουβάδες) από τη βρύση (3-4 ώρες) ή τις γούρνες και πηγάδια της γειτονιάς.

στ. Μαγείρεμα (για μεσημεριανό και βραδινό φαγητό)

Τις περισσότερες ημέρες της βδομάδας το φαγητό της οικογένειας μεσημέρι, βράδυ είχε ως βάση λάχανα (κήπου ή άγρια) μαγειρευμένα σε διάφορες παραλλαγές (βραστά, γιαχνί τις καθημερινές, πίτα καλτσούνι Κυριακές και γιορτές).

Η μάνα πήγαινε στους λαχανόκηπους του χωριού, γέμιζε το κοφίνι με λάχανα του κήπου ή με άγρια που είχε μαζέψει την προηγούμενη μέρα, τα καθάριζε και τα έπλενε στη βρύση του χωριού ή σε κοντινή γούρνα.

Τις Κυριακές και γιορτές, σε λίγα σπία, το μεσημεριανό τραπέζι ήταν πιο πλούσιο (γκόγκες, κρέας από κοτόπουλο ή κατσίκι του σπιτιού, πατάτες με τραχανά ή πατάτες καπαμά).

Στο μεσημεριανό και βραδινό τραπέζι το φαγητό σερβιρόταν στο σοφρά σε μία ή δύο μεγάλες σκουτέλες και έτρωγαν με τα πιρούνια και κουτάλια τους όλη η οικογένεια. Ψωμί σταρνίο (ζουλίτσα ή μαυραγάρι), η κριθαρένια από ξερό καρβέλι (σπάνια φρέσκο) και καμιά ελιά (σπανίως). Το γεύμα συνοδευόταν πάντα με την παλιάτσα κρασιού (1-2 οκάδες) για τους μεγάλους (άνδρες, γυναίκες). Ακολουθούσε το μάζεμα του τραπεζιού και στη βρύση του χαγιατιού (δοχείο με κάνουλα που

χώραγε 2-3 κιλά νερού), το πλύσιμο των πιάτων και της καταράλας.

Από τις τέσσερις το απόγευμα άρχιζε η προετοιμασία του βραδινού φαγητού (με βάση πατάτες ή λάχανα). Το βραδινό τραπέζι στρωνόταν κατά τις έξι η ώρα το χειμώνα και 7-8 η ώρα το καλοκαίρι. Το πλύσιμο των πιάτων και άλλων μαγειρικών σκευών φαγητού αμέσως μετά στο νεροχύτη του χαγιατιού.

ζ. Άλλες απογευματινές δουλειές της μάνας

- Στις 2 η ώρα χτύπαγε η μικρή καμπάνα του χωριού που καλούσε τα παιδιά στο σχολείο για απογευματινό μάθημα. Η μάνα φρόντιζε να πάνε σχολείο έγκαιρα και με την τσάντα τους (βιβλία, πλάκα, κοντύλι).

- Καθαρισμός αυλής και εσωτερικών χώρων σπιτιού (γωνιά, χαγιατί).

- Φροντίδα για τις κότες (τάισμα με αποφάγια, λάχανα, στάρι), κλείσιμο κοτετσιού και φράξιμο κοτότρυπας (όλη η διαδικασία λεγόταν «να κλείσω τις κότες») για τον κίνδυνο επίσκεψης αλεπούς.

- Στρωσίδια για τον ύπνο. Ψαθί στο δάπεδο της γωνιάς, σάισμα (σαν κατωσέντονο), μαξιλάρια από πούπουλα κότας, βελόντζα για τον ύπνο όλης της οικογένειας (γονείς, παιδιά στρωματσάδα) και σε άλλο χώρο παππούς, γιαγιά. Λίγες οικογένειες διέθεταν κρεβάτι. Δίπλα στη στρωματσάδα η ξύλινη κούνια του μωρού.

- Προετοιμασία εικονοστασίου για βραδινή προσευχή. Λάδι στο καντήλι, χειροποίητο φυτίλι που έκαιγε όλη νύχτα. Προσευχή παιδιών και μεγάλων.

Ξεψείρισμα. Στα χρόνια της κατοχής και του εμφυλίου δεν ήταν εύκολη η διατήρηση καθαριότητας και αγορά σχετικών σκευασμάτων (σκόνη) για τις ψείρες. Έτσι τα βράδια, υπό το φως του λυχναριού ή της λάμπας πετρελαίου η μάνα έψαχνε το κεφάλι των παιδιών και τη φανέλα τους και σκότωνε τις εντοπιζόμενες ψείρες, ώστε την άλλη μέρα στο σχολείο να μην φαίνονταν φωλιασμένες στο κεφάλι τους και τα κορόιδευαν οι συμμαθητές τους.

Κατά τις εννέα – δέκα η μάνα κατακουρασμένη πήγαινε για ύπνο.

η. Παρασκευή του ψωμιού της οικογένειας (ζύμωμα)

Το ψωμί τότε αποτελούσε την κύρια τροφή των ανθρώπων του χωριού. Κάθε βδομάδα απαιτούνταν 10-12 καρβέλια για κάθε πολυμελή οικογένεια. Κάθε οικογένεια είχε κατασκευάσει φούρνο με εστία για 10-15 καρβέλια. Ο φούρνος λειτουργούσε με καύση ξύλων (κλαριά, πουρνάρια, δαυλιά).

Η Παρασκευή του ψωμιού είχε τα ακόλουθα στάδια:

- Κοσκίνισμα του αλευριού.
- Με την κρισάρα αφαιρούνταν από το αλεύρι τα πτίουρα.
- Παρασκευή ζυμαριού.

Σε μεγάλο ξύλινο σκαφίδι ζυμώνεται το αλεύρι με το νερό και το αλάτι και τη μαγιά. Η μάνα γονατισμένη πλάι στο σκαφίδι, με τα χέρια ζυμώνοντας 2-3 ώρες, ετοίμαζε το ζυμάρι. Στη συνέχεια έπλαθε το ζυμάρι σε καρβέλια και τα τοποθετούσε στην τάβλα, σκεπασμένα με σεχνόνια μέχρι να ωριμάσει το ζυμάρι. Πολλές φορές ετοίμαζε και την προτύρα (νόστιμο ψωμί).

- Ακολουθεί το κάψιμο του φούρνου (καύση κλαριών, δαυλιών εντός της εστίας του φούρνου, χρήση φουρνόξυλων) σε θερμοκρασία που εμπειρικά ήξεραν οι γιαγιάδες και οι μεγαλύτερες μανάδες.

- Ακολουθεί το πανιάρισμα του φούρνου με την πανιέρα (καθαρισμός εστίας από κάρβουνο – στάχτες) και εν συνεχεία η μεταφορά των καρβελιών από την τάβλα στην εστία του φούρνου για ψήσιμο, με την χρήση του ξύλινου φτυαριού.

- Μετά 2-3 ώρες ξεφουρνίζονταν τα καρβέλια έτοιμα για κατανάλωση και στοιβάζονταν σε σειρά σε ξεχωριστό ράφι του σπιτιού.

Η παρασκευή του ψωμιού ήταν μία πολύωρη και κουραστική δουλειά για την μάνα.

θ. Καθαριότητα μελών οικογένειας.

Κάθε 10-15 μέρες η μάνα ζέσταινε νερό στο κακάβι και έλουζε τα παιδιά στο νεροχύτη, χρησιμοποιώντας μία πλάκα σπιτικό σαπούνι (που πολλές φορές ήταν σε όγκο μεγαλύτερη από το κεφάλι του παιδιού). Αν το παιδί έκλαιγε ή προσπαθούσε να αποφύγει το λούσιμο, η μάνα σαν τανάλια το έβαζε ανάμεσα στα πόδια της και το ακινητοποιούσε. Αν το σπíti διέθετε ξύλινη σκάφη, η μάνα έπλενε και το σώμα του παιδιού, αλλιώς «καλό καλοκαίρι στη χαβούζα». Τους καλοκαιρινούς μήνες τα παιδιά ξεβράκωτα βούταγαν στα νερά στις χαβούζες των κήπων του χωριού, ή σε ποταμάκια του χωριού.

Η μάνα κάθε 10-15 μέρες οργάνωνε το πλύσιμο των ρούχων της οικογένειας, στις εξής φάσεις:

- Γέμισμα των λεβητιών με νερό που κουβαλούσε από τη βρύση ή γούρνες ή πηγάδια (3-4 λεβέτια).
- Άναμμα φωτιάς στην αυλή για εξασφάλιση ζεστού νερού στα λεβέτια.
- Πλύσιμο στην κορήτα (ξύλινη σκάφη) επί 4-5 ώρες.
- Ξέβγαλμα των πλυμένων ρούχων στο κρύο νερό με λουλάκι (μπλε σκόνη).
- Άπλωμα στο σύρμα σε 2-3 σειρές στις συρματοσειρές που άπλωναν στις αυλές (από μουριά σε μουριά).

Ι. ΑΡΓΑΛΕΙΟΣ

Ήταν η βιοτεχνία του σπιτιού για να έχει τα ρούχα της οικογένειας. Ήταν δουλειά της μάνας, το φθινόπωρο, όχι πολύ κουραστική και περιλάμβανε τις ακόλουθες φάσεις:

- Πλύσιμο – ξάσιμο μαλλιού
- Γνέψιμο (ρόκα) σε κλωστές
- Άπλωμα στην ανέμη – κουβάρι
- Ύφανση στον αργαλειό

3. Εξωτερικές δουλειές της μάνας μέσα στη περιοχή του χωριού.

Η μάνα εκτός από τη φροντίδα του σπιτιού είχε να κάμει και τις παρακάτω δουλειές αναγκαίες για την επιβίωση της οικογένειας στο χωριό (μακριά από το σπíti).

α. Να μαζεύει άγρια λάχανα (χόρτα) στα χωράφια της περιοχής του χωριού (Τουμπάλι, Πανωλάμπι, Γκιότσαλι, Γουβιά, Λόγγος, Λαμποκάμι, Στερνίτσα, Μούτσο) σε μεγάλες αποστάσεις από το χωριό. Από πολύ πρῶι, παρέα 2-3 γυναίκες πήγαιναν στις παραπάνω τοποθεσίες να μαζέψουν άγρια χόρτα πολλών ποικιλιών (για βραστά, γιαχνί, πίτα, καλτσούνια, αρμάθια). Πορεία 3-4 ωρών, σκύψιμο μεγάλης διάρκειας για το μάζεμα των χόρτων (4-5 ώρες), πλύσιμό τους σε κοντινές πηγές νερού και φορτωμένες με ένα τσουβάλι χόρτα (πολλές φορές υπό βροχή, χιονόνερο) γύριζαν στο χωριό αργά το απόγευμα, μόλις νύχτωνε, κατάκοπτες. Τροφή της ημέρας: ελιές – ψωμί ξερό.

Έξοδος για λάχανα έξω από το χωριό 2-3 φορές την εβδομάδα. Οι παρέες που μάζευαν λάχανα, ήταν δεμένες, φιλικές και μπαίναν στη δουλειά με τραγούδι, με αισιοδοξία για καλύτερες μέρες για την οικογένεια και την πατρίδα.

Ηρωίδες πραγματικές.

β. Να συμμετέχει στην παραγωγή καρπών (στάρι, κριθάρι) για το ψωμί της οικογένειας.

- Στο καμάτι (σπορά), βοηθώντας τους άντρες (στο σκάλο, πίσω από το αλέτρι ή στις γωνίες που δεν έμπαινε το αλέτρι).
- Στο βοτάνισμα των σπαρτών, την άνοιξη (ξεχορτάριασμα). Το χορτάρι σε δεμάτια, το φόρτωναν στην πλάτη τους και το μετέφεραν στο σπíti, για τροφή των ζώων του σπιτιού (σανός).
- Πεζοπορία χωριό – χωράφια 2-3 ώρες
- Βοτάνισμα (σκύψιμο) 4-5 ώρες και επιστροφή στο σπíti μόλις νύχτωνε.

γ. Θέρος

Αρχίζει μέσα Ιουνίου και διαρκούσε ένα μήνα. Δουλειά κουραστική. Θέριζε μέσα στη ζέση, βουτηγμένη στον ιδρώτα πολλές ώρες (8-10 ώρες) για ένα μήνα. Παράλληλα, η φροντίδα της για την οικογένεια που μετακινιόταν στο χωράφι (φαγητό, ύπνος παιδιών, κίνδυνοι από φιδιά).

4. Οι δουλειές της μάνας σε περιοχές εκτός Κρεμαστής.

- Από τις αρχές Νοεμβρίου μέχρι το τέλος Ιανουαρίου οι μανάδες πήγαιναν στα χωριά του

Πλάθονται οι γκόγκιες πάνω στο σοφρά-Αρχείο Γεώργιου Χρ. Τσορομώκου.

Έτοιμη η φωτιά για να μαγειρευτούν οι γκόγκιες. (Αρχείο οικογένειας Γεωργίου και Γιαννούλας Πριφτάκη)

κάμπου (Αη Δημήτρη, Νιάτα Απήδια, Αη Γιάννη, Γλυκόβρυση) για να μαζέψουν ελιές. Τα αφεντικά μεγαλοκτηματίες, τσιφούτηδες, τις απασχολούσαν στο μάζεμα από νύχτα σε νύχτα. Πληρωμή σε είδος με αναλογία μερτικού 6 προ 1 (6 για ιδιοκτήτη, 1 η εργάσιμα μάνα). Διαμονή σε αγκυριές (καλύβια πρόχειρης κατασκευής χωρίς φωτιά, κρύα) φαί πρόχειρο, λιτό. Όταν γύριζε στο χωριό μετά τις ελιές, έφερνε πορτοκάλια, μανταρίνια για τα παιδιά και το λάδι της χρονιάς για την οικογένεια.

• Μετά του Αη Κωνσταντίνου οι μανάδες πήγαιναν πάλι στον κάμπο για το θέρο στα χωράφια του κάμπου. Νύχτα σε νύχτα η δουλειά, μέσα στους 40 βαθμούς θερμοκρασία, βουτηγμένες στον ιδρώτα. Η αμοιβή σε είδος, και ελάχιστες φορές σε χρήμα. Διαμονή στο χωράφι, βλέποντας τη νύχτα τα αστέρια. Ο θέρος τελειώνει σε 20-30 μέρες. Επάνοδος στο χωριό και προετοιμασία για το θέρο στα δικά της χωράφια του χωριού.

• Στο τέλος του Αυγούστου οι πολύ φτωχές μανάδες πήγαιναν στην περιοχή έλους (Σκάλα, Ντουραλή, Βλαχιώτη) για να μαζέψουν ρύζι, που η καλλιέργειά του ανθούσε στην περιοχή (λόγω του

έλους). Δουλειά δύσκολη και επικίνδυνη (ελονοσία). Συνθήκες διαμονής εργαζομένων δραματικές (έλη, κουνούπια, ζέση). Αμοιβή σε χρήμα.

5. Συμμετοχή των μανάδων του χωριού στις κοινωνικές υποχρεώσεις και εκδηλώσεις.

- α. Κυριακές και γιορτές
- Έφτιαχναν τα κεριά της οικογένειας από την παραμονή.
- Φόραγαν τα καλά τους ρούχα και με την πρώτη καμπάνα πήγαιναν στην εκκλησία.
- β. Αποζητούσαν την διασκέδαση μετέχοντας στους χορούς των πανηγυριών του χωριού [Παναγίας, Εννηάς, Αη Γιάννη, Αη Κωνσταντίνου, Λαμπρής (Αγάτης)] και στους αποκριάτικους χορούς της γειτονιάς. Πήγαιναν, κρατώντας ένα σκαμνί, από ώρα δύο μέχρι την ώρα που νυχτώνει και έφευγαν οι οργανοπαίχτες. Παρατηρούσαν τους χορούς, έμπαιναν στον χορό και ένοιωθαν ιδιαίτερη χαρά.

γ. Πήγαιναν σε γάμους είτε ως θεατές, είτε ως συγγενείς του ζευγαριού, χόρευαν και τραγουδούσαν όλη τη νύχτα δημοτικά τραγούδια.

δ. Έχω στη μνήμη μου την παρακάτω εικόνα:

«Καλοκαίρι 1952. Ο Θανάσης Παπαλιώσας, σύζυγος της Ελένης Τεριζή (αδελφής του Γ. Τεριζή), πλούσιος Αθηναίος, (έμπορος ηλεκτρικών ειδών) κοσμοπολίτης, απλός και συμπαθής στο χωριό, αγαπούσε ιδιαίτερα το χωριό μας και τους απλούς ανθρώπους του. Στο πανηγύρι της Παναγίας πήγε στο μέρος που ήταν συγκεντρωμένες οι γυναίκες του χωριού, τις κάλεσε να τον συνοδέψουν στον χορό και κατάφερε να τις βάλει όλες σε δύο γύρους στο χορό. Όλες οι γυναίκες που μπήκαν στον χορό (μανάδες – γιαγιάδες όλων των ηλικιών) φορούσαν μαύρα ρούχα, και μαύρο τσεμπέρι και χόρευαν περίπου δύο ώρες, με έκδηλη την χαρά τόσο στο πρόσωπό τους όσο και στο πρόσωπο του Παπαλιώσα.

ε. Η συμμετοχή της μάνας στις παραπάνω κοινωνικές εκδηλώσεις αλάφρυνε την κούραση της εβδομάδας, έφερνε ελπίδες για καλύτερες μέρες, αισιοδοξία, χαμόγελο και έφτιαχνε καλή ψυχολογία.

6. Τα βάσανα και τα όνειρα των μανάδων του χωριού

Οι μανάδες του χωριού, εκείνα τα πέτρινα χρόνια, φαντάζον ηρωίδες:

- Γέννησαν και ανάστησαν πολλά παιδιά (από 5 μέχρι 12), μέσα σε συνθήκες απόλυτης φτώχειας, τραγικές (χωρίς γιατρό, στην ύπαιθρο και χωρίς μαμή πολλές φορές), τα βύζαζαν με το μητρικό γάλα και τα κοίμιζαν μέσα στη νάκα, κρεμασμένη στις τράβες του σπιτιού ή στον έλατο (όταν δούλευαν στο θέρο).

• Οι δουλειές του νοικοκυριού όπως περιγράφω παραπάνω (εντός και εκτός σπιτιού) κρατούσαν πολλές ώρες (από νύχτα σε νύχτα) και δεν άφηναν χρονικά περιθώρια για ξεκούραση, ήταν βασανιστικές.

Αναλογίζομαι ιδιαίτερα τον κόπο τους και την ψυχική τους δύναμη που έδειξαν:

- **Στο θέρο:** Σκυμμένη, σε θερμοκρασία 40 βαθμών, με το μαύρο μαντήλι στο κεφάλι, χοντρές μαύρες κάλτσες μέχρι το γόνατο γεμάτες αγκάθια και κολλητσίδες, να θερίζει 10-12 ώρες, ιδρωμένη, να κοιμάται στο έδαφος με στρώμα ελατοκλώναρα, αντρομίδες και βελέντζα και για μαξιλάρι μία μεγάλη πέτρα.

- **Στα λάχανα:** Πορεία 2-3 ώρες, με βροχή, φορτωμένη με τσουβάλι χόρτα, σκυμμένη στο μάζεμα 5-6 ώρες.

Έζησαν τη φρίκη του πολέμου το 1940, την κατοχή, τον εμφύλιο και τον φόβο της απώλειας ή της βίαιης στράτευσης των μελών της οικογένειας (σύζυγο, παιδιά) και αρπαγή ή καταστροφή της φτωχής περιουσίας τους.

Όμως άντεξαν σε αυτόν τον αγώνα, έδειξαν υπομονή, θάρρος και διατήρησαν ελπίδες επιβίωσης.

Όνειρό τους να μεγαλώσουν τα παιδιά τους, να καλυτερέψουν τη ζωή τους, να τα δουν να υπηρετούν την πατρίδα και να σταδιοδρομήσουν με επιτυχία.

7. Οι καρποί του αγώνα τους.

- Οι μανάδες του χωριού στα πέτρινα χρόνια, μετά από αγώνα δύσκολο, βάσανα, πόνο, με υπομονή κατάφεραν να αναστήσουν τα πολλά παιδιά τους, τα όπλισαν με θάρρος, δύναμη, με τις σωστές αρχές και τις αξίες της ζωής.

• Όμως αυτά τα δύσκολα χρόνια, η φτώχεια και ταλαιπωρία ανάγκασαν τα παιδιά αυτά που αναστήσαν οι μανάδες μας με τόσες θυσίες και βάσανα, να αναζητήσουν καλύτερες συνθήκες ζωής και σταδιοδρομία μεταναστεύοντας στο εσωτερικό και εξωτερικό με όπλο τα εφόδια ζωής που τους έδωσαν οι μανάδες μας, και με αγώνα και αισιοδοξία πέτυχαν καλύτερες συνθήκες ζωής.

Θα θυμόμαστε αδιάκοπα, με συγκίνηση, θαυμασμό και ευγνωμοσύνη τις μαυροντυμένες, περήφανες και στοργικές μανάδες του χωριού μας εκείνων των χρόνων, που αποτελούσαν την λαϊκή αριστοκρατία, τις ηρωίδες της ζωής, που με τις αρχές και τη δύναμή τους μας έδωσαν πολλά εφόδια ζωής.

II ΠΑΤΕΡΑΔΕΣ

1. Εμφάνιση, χαρακτηριστικά τους

- Ντύσιμο φτωχό (υφαντά ρούχα), άρβυλα με σόλα από χοντρό λάστιχο, φτιαγμένα από ντόπιους τσαγκάρηδες, ή πλαστικά τύπου «ΕΛΒΙΕ/Α», ή

τσαρούχια στις γεωργικές δουλειές. Παντελόνι ντρίλι ή μάλλινο μπονοβράκι (οι μεγαλύτερης ηλικίας). Θυμάμαι και φουστανελάδες, ηρωικές μορφές (ο Μπάριμπα Κολιγκρέπτης έμοιαζε με ήρωα του 1821).

- Καπέλο τραγιάσκα τον χειμώνα, ψαθάκι το καλοκαίρι. Όσοι είχαν συγγενείς στην Αμερική φόραγαν τα ρούχα που τους έστελναν με δέματα οι μετανάστες θείοι ή παιδιά τους. Συνήθως δεν ήταν στα μέτρα τους και δεν μπορούσαν να προσαρμοστούν (στο χωριό δεν υπήρχε ράφτης).

- Οι περισσότεροι πατεράδες ήταν αυστηροί στα παιδιά τους, δεν εξωτερίκευαν την αγάπη τους σε αυτά, και από τη μικρή τους ηλικία τα έπαιρναν μαζί τους στις γεωργικές εργασίες (στο σκάλο, στο θέρος, στη στάνη), όταν δεν λειτουργούσε το σχολείο (κατοχή – εμφύλιος).

- Σωματικά αδύνατοι, λιπόβαροι [δεν υπήρχαν κοιλαράδες (προγαστορες)], ευθυτενείς με μαύρο και ρυτιδωμένο πρόσωπο (οι μεγαλύτεροι στην ηλικία), αλλά με βλέμμα ζωηρό, σπινθηροβόλο και έκδηλη εξυπνάδα.

2. Οι καθημερινές δουλειές

Στα χωράφια του χωριού

α. Καμάτεμα (από Οκτώβρη μέχρι Φλεβάρη)

Μετά τα πρωτοβρόχια του Οκτώβρη κάθε Δευτέρα πρωί (στις τέσσερις) εγερτήριο και προετοιμασία για την αναχώρηση στα χωράφια και διαμονή στο καλύβι (αγροικία) μέχρι το Σάββατο.

Προετοιμασία ήταν η περιποίηση του ζευγαριού των ζώων, για το καμάτεμα (τάισμα – πότισμα), σαμάρωμα, φόρτωμα τροφίμων της εβδομάδας για τον ζευγολάτη και τους βοηθούς (αρμάθια, φακές, χυλοπίτες, πατάτες, ελιές και κανά σβώλο τυρί, και το απαραίτητο πεντογάλονο κρασί). Μέση απόσταση στίπι – χωράφι περίπου δέκα χιλιόμετρα.

Πρωινό του ζευγολάτη πατέρα (μπακαλιάρος τηγανιτός, ή υπόλοιπα από τα φαγητά της Κυριακής, καψαλιστή φλέντζα ψωμί, ελιές τσακιστές, τουλουμοτύρι, κρασάκι για ρόφημα (σε ανεβασμένη ποσότητα όταν έξω ήταν παλιόκαιρος).

Αναχώρηση για τα χωράφια κατά τις πέντε, πορεία (με φανάρι ή φακό) 1 – 2 ώρες και πριν φέξει, έφτανε στο καλύβι. Ξεφόρτωμα τροφίμων, ζέψιμο του ζευγαριού (ζα), εργαλεία ζευγολάτη (αλέτρι, ξάλη, ξιφάρια) και στη συνέχεια όργωμα. Ο βοηθός (παππούς, αδελφός, γυναίκα, παιδί) σκάλο στις άκρες της πεζούλας που δεν χώραγε το ζευγάρι για καμάτεμα.

Το όργωμα συνεχιζόταν μέχρι το δείλι (σούρουπο). Ήταν κουραστική και βαριά δουλειά. Ο ζευγολάτης και οι βοηθοί με τα τσαρούχια τους, όλη τη μέρα μέσα στα χώματα, στις λάσπες, στο κρύο, στη βροχή, στο χιόνι όργωναν το χωράφι με την ελπίδα να έχουν καρπούς και να εξασφαλίσουν το ψωμί της χρονιάς. Υπολογίζεται ότι ο ζευγάς και το ζευγάρι κάθε μέρα που καμάτευε περπατούσαν απόσταση περίπου δέκα χιλιόμετρα (στις λάκες και πεζούλες). Μετά το καμάτι της ημέρας, επιστροφή στο καλύβι για βραδινό φαί και ύπνο.

Το πετρόχτιστο καλύβι (στιπάκι) των 50-60 τετραγωνικών μέτρων, με κεραμοσκεπή, χωμάτινο δάπεδο (πατημένο κοκκινόχωμα), χωριζόταν εσωτερικά με ένα χτίρι, ύψους 50-60 εκατοστών, σε δύο χώρους. Στον κάτω χώρο σταβλιζόταν τα ζα (ζευγάρι) και στον πάνω χώρο έμεναν ο ζευγολάτης και οι βοηθοί (και πολλές φορές, άστεγοι ζευγολάτες γείτονες), και υπήρχε θέση για τη φωτιά και τη σιδερωσιά για το βραδινό μαγειρέμα (τζάκι, χωρίς καμινάδα). Ο βοηθός είχε την επιμέλεια τακτοποίησης του ζευγαριού [πότισμα, ξεσαμάρωμα, τροφή (σανός, άχερο)] και καθαριότητας της καλύβας (απομάκρυνση κοπριάς ζώων) και της παρεστιάς (στάχτες). Κατά τις εφτά το βράδυ φαγητό [αρμάθι, πατάτες, φακές, χυλοπίτες και οι φτωχοί νερομπαμπάλα (ζεστό νερό με αλάτι και σταγόνια λαδιού και ξεροπαξιμάδα από κριθάρι) που σεβριριζόταν σε μία σκουτέλα για όλους. Το κρασάκι απαραίτητο για στηλώσει τους κουρασμένους ζευγολάτες (μία οκά κάθε βράδυ). Στις εννέα το βράδυ έσβηνε το λυχνάρι και όλοι οι θαμώνες κατόκοι και με τα ρούχα ([πουκάμισο, παντελόνι), έπεφταν για ύπνο χωρίς κρεβάτι, στο ψαθί, με μαξιλάρι επίπεδη πέτρα, σάισμα (για κατωσέντονο) και χοντρή βελέντζα (σκέπασμα)].

Φέρνω στο νου μου την εικόνα μιας βραδιάς

Στο ασβεστοκάμινο-Αρχειό Μαργαρίτας Τσορομώκου.

Ο αρχηγός της οικογένειας ετοιμάζει τον παραδοσιακό οβελία-Αρχειό Ν. Καλκάνη.

στο καλύβι. Τσαρούχια και κάλτσες κοντά στην παρεστιά (μυρωδιές), κρύο, καπνός από τη μισοσβησμένη φωτιά, ροχαλητό των κοιμωμένων, αναχάρασμα των ζώων (ζευγαριού), κόπρισμα, κατούρημα. Αληθινός ηρωισμός, δύναμη ψυχής στον αγώνα για το καρβέλι της οικογένειας. Ούτε επιδημία γρίπης ή κορωνοϊού. Ατσάλινοι οργανισμοί.

Στις πέντε το πρωί, αξημέρωτα, εγερτήριο. Πότισμα του ζευγαριού, στη στέρνα (παγωμένο πολλές φορές το νερό της κορήτας), φόρτωμα εργαλείων οργώματος, πρωινό (καψαλιστό ψωμί, ελιές, τυρί, κρασί οι μεγάλοι και τσάι του βουνού για τα παιδιά). Με το ξημέρωμα άρχιζε το καμάτι. Διατηρώ δυνατές μνήμες για το καμάτι και τους πατεράδες ζευγολάτες εκείνης της εποχής.

β. Θέρος – αλώνισμα (Ιούνιο – Ιούλιο)

Όλη η οικογένεια, με τα συμπράγκαλα του θέρους φορτωμένα στα ζα του σπιτιού μετακινείζε από το χωριό στα χωράφια για τις εργασίες θερισμού, που διαρκούσαν περίπου ένα μήνα, από τις 15 Ιουνίου μέχρι τα μέσα Ιουλίου.

Ο πατέρας ετοίμαζε τον υπαίθριο χώρο για ύπνο και φαγητό της οικογένειας. Με το ξημέρωμα όλη η οικογένεια έμπαινε στη δουλειά. Οι συνθήκες της δουλειάς βαριές. Οι θεριστές σκυμμένοι πολλές ώρες, βουτηγμένοι στον ιδρώτα από τη κάψα του κατακαλόκαιρου, θέριζαν αδιάκοπα από το πρωί ίσα με αργά το απόγευμα. Ο πατέρας μάζευε τα λιμάρια, (μάτσο από τα στάχια που έφτιαχναν οι θεριστές), έφτιαχνε τα δεμάτια και τα μετέφερνε στη θεμωνιά κοντά στο αλώνι.

Μετά τον θερισμό, προετοιμασία για αλώνισμα. Βρέξιμο, πάτημα αλωνιού, λύσιμο – άπλωμα των δεματιών και αναμονή του βαλμά. Ακολουθούσε το αλώνισμα από τον βαλμά και μετά το λίνγισμα (διαχωρισμός καρπού και άχυρου). Ο πατέρας στημένος μέσα στο αλώνι με το δικριάνι άρχιζε το λίνγισμα όλη μέρα και νύχτα, εφ' όσον ο άνεμος ήταν κατάλληλος (μικρή ταχύτητα). Ιδρώτας και άχερα τον συνόδευαν. Φαινόταν σαν φάντασμα. Μετά το λίνγισμα, φόρτωση και μεταφορά στο χωριό της σοδειάς (καρπός στα κασόνια, άχερο στο

τζάρκο του σπιτιού). Η αμοιβή των κόπων, χαρά του πατέρα και της οικογένειας.

Οι παραπάνω κύριες εργασίες του πατέρα εξασφάλιζαν το ψωμί της οικογένειας.

2. Άλλες εποχικές εργασίες του πατέρα

α. Αμπέλι

- Κλάδεμα – σκάψιμο τον Μάρτη
- Δισκάφισμα – φύλλωμα (βλασάρι) – ράντισμα τον Απρίλη
- Τρύγος τον Σεπτέμβρη – Οκτώβρη

Επιμέλεια για την ποιότητα του κρασιού (οιολόγος – εκτέλεση εντολής του)

Το καλό κρασί της οικογένειας ήταν το καύσιμο για τη διατήρηση της εργατικότητας, του κεφιού, της χαράς και της ελπίδας για καλύτερες μέρες.

β. Το λάζεμα. Αύγουστο – Σεπτέμβρη

Περιποίηση – επέκταση χωραφιών – νέα χωράφια (σε δημόσια δασική έκταση). Δαμάκια στις πεζούλες – κλάδεμα κλαδιών – καύση χόρτων – καλαμιών.

γ. Προμήθεια των καυσόξυλων της χρονιάς (όλο το χρόνο)

Για τις ανάγκες της χρονιάς (τζάκι, ζέσταμα του νερού στο λέβητι για το πλύσιμο ρούχων, φούρνος για το ψωμί της οικογένειας). Ο πατέρας πήγαινε στα δάση του χωριού, έκοβε με το τσεκούρι ξύλα (σε δαυλιά ή κούτσουρα), τα φόρτωνε στα ζα, τα μετέφερε στο χωριό και τα στοιβαζε στην τρακάδα καυσόξυλων του χωριού.

δ. Υλοτομία για παραγωγή ξυλείας

Μετάβαση στο ελατοδάσος (Μαδάρες – Χιονοβούνι), κοπή ελάτων (με χονδρό κορμό), σε κούτσουρα μήκους δύο μέτρων. Στήσιμο σχιστήριου επί τόπου (ή σε κεντρική θέση για πολλούς υλοτόμους) για την παραγωγή ξυλείας (σανίδες, τράβες).

Το πριόνι (ορθογώνιο, πλαίσιο μήκους 2 μέτρων) το χειρίζονταν δύο άτομα που παπούσαν σε δύο επίπεδα, με υψομετρική διαφορά δύο μέτρων (στο πάνω επίπεδο τοποθετούσαν το κούτσουρο για σχίσιμο και στεκόταν ο ένας σχίστης υλοτόμος και στο κάτω επίπεδο ο άλλος σχίστης υλοτόμος. Το πριόνι χειριζόταν συγχρόνως δύο άτομα (υλο-

τόμοι). Την παραγόμενη ξυλεία την φόρτωναν στα ζα κυκλοφορούσαν μόνο νύχτα (φόβος εμφάνισης δασάρχη) την μετέφεραν είτε στο χωριό, είτε σε άλλα μακρινά χωριά του κάμπου, που την αντάλασσαν με λάδι, ή με άλλα αγαθά [μου έχουν διηγηθεί ότι πατέρας υλοτόμος μετέφερε ξυλεία για πούλημα από τη Μαδάρα στη Νεάπολη νύχτα με αντάλλαγμα ένα καπέλο (ρεπούπλικα)].

Η υλοτομία ήταν πολύ κουραστική και επικίνδυνη εργασία. Φαντασθείτε έναν υλοτόμο να πηγαίνει στο δάσος σε απόσταση 10-15 χιλιόμετρα, να κόβει έλατα, να σχίζει όλη μέρα, να φορτώνει και να μεταφέρει νύχτα ξυλεία σε άλλα χωριά σε αποστάσεις 30-40 χιλιομέτρων.

Κούραση – φόβος – αγωνία.

Ο μπάρμπα Γιώργης Θ. Παρδάλης (Κουμής), υλοτόμος έμπειρος, έπεσε από τον έλατο σε ύψος τεσσάρων μέτρων και τραυματίστηκε σοβαρά στη σπονδυλική στήλη. Τον έφεραν στο χωριό σε φορείο και ο έμπειρος ορθοπεδικό Κολλι-Γκρέπτης τον έκανε καλά σε δύο μήνες και συνέχισε την υλοτομία.

3. Ο αγώνας και τα όνειρα των πατεράδων του χωριού

Οι πατεράδες του χωριού, εκείνα τα πέτρινα χρόνια της νεότητάς μας, απασχολούμενοι στις παραπάνω βαριές και παντός καιρού εργασίες επιβίωσης της οικογένειας, αποτυπώθηκαν στη μνήμη μου σαν ακαταμάχητοι αγωνιστές της ζωής. Κάθε μέρα πολλές ώρες κοπιαστική εργασία και αγωνίες. Στο κρύο, στη βροχή, στο χιόνι, στη ζέστη, πάντα όρθιοι και δυνατοί, δεν δέλιασαν στον πόλεμο εναντίον της φτώχειας και της στέρσης, έπλαθαν όνειρα και πάλεψαν για καλύτερες ημέρες και καλύτερο μέλλον των παιδιών τους. Δημιούργησαν πολυμελείς οικογένειες, ανάστησαν 5-10 παιδιά μέσα σε συνθήκες απόλυτης φτώχειας.

4. Η κοινωνική ζωή των πατεράδων

Καθημερινή έξοδο στην αγορά. Όρθιοι σε παρές, συζητήσεις, φωνές, γέλια δυνατά, αλληλοπειράγματα, αυτοσαρκασμοί, έδιναν ευχάριστες στιγμές. Μπαίναν και στις ταβέρνες, πίναν ξεροσφύρι το κρασί τους, έφτιαχναν καλή διάθεση και ψυχολογία. Την Κυριακή το πρωί στην εκκλησία, ευλαβείς προσκυνητές. Συμμετοχή σε πανηγύρια, γάμους του χωριού, δημοτικά τραγούδια, ευθυμία, γλέντι. Οι πατεράδες μας, άνθρωποι απλοί, χωρίς εγωισμούς, όλοι ίσοι, τίμιοι, εργατικοί μέσα στη φτώχεια τους, περήφανοι χωρίς άγχος, με κύριο στόχο το ψωμί της οικογένειας, καλοσυνάτοι, αγαπημένοι, αποτύπωναν μια ήρεμη κοινωνία ευτυχισμένων ανθρώπων.

5. Εκείνα τα πέτρινα χρόνια οι πατεράδες μας είχαν την ευχή και την προτροπή (οδηγία) των προγόνων πατεράδων τους να μεγαλώσουν τα χωράφια τους που κληρονομούσαν, να μείνουν στη γη τους και έτσι προχώρησαν στη ζωή.

Να πως περιγράφει ο Εθνικός μας ποιητής Παλαμάς την προτροπή αυτή στο ποίημά του «Οι Πατέρες»:

«Παιδί μου, το περβόλι μου που θα κληρονομήσεις, όπως το βρής και όπως το δεις να μην το παρατήσεις.

Σκάψε ακόμα πιο βαθιά και φράξε το πιο στέρεα και πλούτησε τη χλωρή του και πλάτυνε τη γη του και ακλάδευτο, όπου μπλέκεται, να το βεργολογήσεις και να του φέρνεις το νερό, το αγνό της βρουσομάνας και αν αγαπάς τα ανθρώπινα και όσα άρρωστα δεν είναι ρίξε αγιασμό και ξόρκισε τα ζωτικά να φύγουν και τη ζωντάνια στείρε του μ' όσα γερά, δροσάτα. Γίνε οργोटόμος φυτευτής, διαφεντευφτής».

Βλέποντας τη σημερινή ταραγμένη κοινωνική κατάσταση, και εκτιμώντας της μελλοντικές συνέπειες από την τεχνολογική εξέλιξη της πληροφορικής (τεχνητή νοημοσύνη, ρομποτική) και την παγκοσμιοποίηση, ζηλεύω πραγματικά τους συγχωριανούς μας, εκείνους που συμμορφώθηκαν στην παραπάνω προτροπή των πατεράδων, απολαμβάνουν τους καρπούς της και ζουν ελεύθεροι ευτυχισμένες μέρες.

Νίκος Αντωνίου Δούνιας

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΚΡΕΜΑΣΤΙΩΤΩΝ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ «Ο ΜΥΣΤΡΑΣ»

Το 2019 συμπληρώθηκαν 50 χρόνια από την ίδρυση του συλλόγου Αδελφότης Λακώνων Κρεμαστής «ΜΥΣΤΡΑΣ».

Η εφημερίδα μας θέλοντας να τιμήσει όλους αυτούς τους ανθρώπους που βρέθηκαν μακριά από την πατρίδα τους, αλλά δεν την ξέχασαν κάνει σήμερα μια μικρή ιστορική αναδρομή.

Πολλοί συγχωριανοί μας τα σκληρά εκείνα χρόνια, αναζητώντας μια καλύτερη μέρα, ταξίδεψαν μέσω του Ινδικού και του Ειρηνικού Ωκεανού 40 περίπου ημέρες μέχρι να φτάσουν στην Αυστραλία. Η αναπτυσσόμενη ήπειρος Ωκεανία, Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία, ζητούσε εργάτες, έτσι δημιουργήθηκε η ΕΛΜΕ (υπηρεσία μετανάστευσης) και οι πρώτοι ενδιαφερόμενοι ξεκίνησαν.

Πρωτοπόροι για το μακρινό τόπο ήταν ο Νίκος Ι. Κοσμάς, ο Παναγιώτης Ι. Παρδάλης και η οικογένεια Μανίκη. Εκεί φτάνοντας δεν τους περίμενε ο Παράδεισος, αλλά σκληρή δουλειά και άσχημες συνθήκες διαβίωσης, Αγώνα και προσπάθεια να μαζέψουν και να στείλουν τις πρώτες λίρες στην Ελλάδα.

Το 2005 ο Μιχάλης Δούνιας έκανε ένα Ημερολόγιο-Αφιέρωμα για όλους αυτούς τους ξενιτεμένους μας. Δανειζόμαστε από το Αρχείο του κείμενα και φωτογραφίες για να παρακολουθήσουμε όλη την ιστορία της «Αυστραλίας».

Η ΜΕΓΑΛΗ ΦΥΓΗ

Το 1956 αναχωρούν για την Αυστραλία ο Γιάννης Φριτζήλας, ο Θόδωρος Γ. Τσορομώκος, ο Παναγιώτης Δρίβας, ο Μητσος Κοσμάς κ.ά. Ο αποχαιρετισμός αυτών που θα μεταναστεύσουν γινόταν τοις ελευταίο βράδυ από συγγενείς και φίλους με γλέντια και καλά φαγητά, που συγκινούσαν για αποχαιρετισμό λόγω φαγητού, και τους μικρούς ξυπόλητους μαθητές του Δημοτικού Σχολείου.

Σαν φθάσαν οι πρώτες λίρες Αυστραλίας στο χωριό το 1955 (μία λίρα Αυστραλίας 75 δραχμές, κοντά πέντε οκάδες κρέας) το ενδιαφέρον των πατριωτών μας για ξενιτεμό φούντωνε, πολλοί αναζητούσαν τρόπους φυγής. Η πρόσκληση ήταν ο πιο ασφαλής τρόπος. Νέες κυρίως αρραβωνιάζονταν, ακόμα και άγνωστους γαμπρούς σαν μέσο φυγής.

Η πρώτη φουρνιά μεταναστών δεν τάραξε τα θεμέλια του χωριού, αφού μόνο ένα σπίτι σφάλισε τις πόρτες του, με το ξενιτεμό της οικογένειας του Τάσου Μανίκη. Αργότερα, όμως, κλείνουν σπίτια, όταν φεύγουν ολόκληρες οικογένειες (Χρήστου Τεριζή-Νίκου Χαραμή-Δημήτρη Παρδάλη). Το ρεύμα φυγής γίνεται ασυγκράτητο, Σχολείο, Εκκλησία αδυνατίζουν, σπίτια μένουν ερημικά κλειστά, η νεολαία του χωριού αποδεκατίζεται. Μόνο το ταχυδρομείο ευημερεί, έρχονται διαρκώς γράμματα από το εξωτερικό συνήθως συστημένα λόγω των εμβασμάτων, αλλά και των φωτογραφιών που εμφάνιζαν τους ξενιτεμένους μας όμορφους και ακλοντυμένους.

Για αρκετά χρόνια, οι πατριώτες μας της Αυστραλίας εργάζονται ως εργάτες σ' εργοστάσια, βιοτεχνίες και επιχειρήσεις.

Αργότερα κάποιοι λίγοι αναλογικά θα κάνουν δικές τους επιχειρήσεις.

Διακαής η επιθυμία τους η νέα γενιά να μορφωθεί, ν' ανεβάσει το κύρος του Ελληνισμού, που οι Αγγλοσάξονες αμφισβητούσαν με κάθε τρόπο.

Οι περισσότεροι Κρεμασιώτες της Αυστραλίας έχουν εγκατασταθεί στο

Παναγιώτης Δ. Δρίβας και η σύζυγός του Χαρίκλεια στο Σίδνευ-Ηλεκτρονικό Αρχείο Παναγιώτη Δρίβα.

Από τις μεγάλες οικογένειες στο Σίδνευ, «Η Παρδαλέικη».

Αποχαιρετισμός του Βασίλη Παυλάκη στο λιμάνι του Πειραιά.

Κόψιμο Πίτας Ζαρακιτών στο Σίδνευ.

Σίδνευ. Τα παλαιότερα χρόνια ζούσαν κοντά-κοντά σαν μια ελληνική γειτονιά.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΩΝ ΜΑΣ

Το 1969 ιδρύουν τον σύλλογο Αδελφότης Λακώνων Κρεμαστής «Μυστράς». Πρωταγωνιστές της προσπάθειας: ο Γεώργιος Δ. Δρίβας, ο Μιχάλης Ι. Παρδάλης και ο Ιωάννης Αντ. Χαραμής.

Η πρώτη συγκέντρωση έγινε στο σπίτι του φλογερού αείμνηστου συμπατριώτη μας Παναγιώτη Δ. Δρίβα στο Concord.

Στόχος του Συλλόγου πρωταρχικός η βοήθεια στο χωριό, που τόσοσ αγαπούσαν και δεν λησμόνησαν ούτε μια στιγμή.

Επίσης σκοπός του συλλόγου ήταν η σφυρηλάτηση της ενότητας των Κρεμασιωτών της Αυστραλίας, η διατήρηση

των εθίμων και της εθνικής ταυτότητας του ελληνισμού.

Τα ιδρυτικά μέλη εκλέγουν το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο

Πρόεδρος: Ιωάννης Ν. Φριτζήλας
Μέλη: Παναγιώτης Δ. Δρίβας (Ζουμπούκος), Παντελής Δ. Δρίβας, Ιωάννης Αναστ. Χαραμής, Χρήστος Καμ. Τεριζής, Ιωάννης Αντ. Χαραμής (Ιερέας σήμερα στο Γεράκι), Γιώργος Αναστ. Μανίκης, Νίκος Χαραμής, Γιώργος Παρδάλης

Από την πρώτη στιγμή της ίδρυσής του ο σύλλογος Κρεμασιωτών Μυστράς πρωτοστατεί στη βοήθεια του χωριού μας. Καθοριστική η συμβολή του στα με-

γάλα και μικρά έργα της πατρίδας μας Κρεμαστής.

Ναός της Παναγίας-Κατασκευή κάτω πλατείας-Διαμόρφωση χώρου της βρύσης-Ασφαλτόστρωση του δρόμου Κρεμαστής-Αγίου Δημήτρη- Αγιογράφηση Ναού Κοίμησης Θεοτόκου-Διάνοιξη δρόμου Κρεμαστής προς Πελετά, δρόμου Κρεμαστής-Λμαπόκαμπτου, δρόμου Κρεμαστής-Μαριού. Αμέριστη συμπαράσταση στο συνέδριο των απανταχού Κρεμασιωτών στο χωριό το 1997.

Πατριώτες μας της Αυστραλίας που επαναπατρίστηκαν, όπως ο αείμνηστος Παναγιώτης Δρίβας με την οικογένειά του, ο Παναγιώτης Παρδάλης με τη σύζυγό του Γιαννούλα, ο Δημήτρης Παρδάλης με τη σύζυγό του Κατερίνα και την κόρη τους Ιωάννα, ο ιερέας σήμερα Γιάννης

Χαραμής, εργάστηκαν με ζήλο για τη διατήρηση ζωής στο ερημωμένο μας χωριό. Αρκετοί συμπατριώτες επισκέπτονται συχνά το χωριό αφηφώντας το μεγάλο ταξίδι, συντηρούν τα σπίτια στην Κρεμαστή, ακόμα και νέα σπίτια κατασκεύασαν, όπως ο Παναγιώτης Παρδάλης, ο Γιώργος Δρίβας και ο Μιχάλης Παρδάλης

Επίλογος

Οι Κρεμασιώτες κατάφεραν πολλά όλα αυτά τα χρόνια. Η αγάπη τους για την πατρίδα είναι δεδομένη και την μεταλαμπάδευσαν στα παιδιά τους και τα εγγόνια τους. Να ευχηθούμε να συνεχίσουν οι νέες γενιές. Να μην χαθεί ο δεσμός με τις Ρίζες.

Παναγιώτα Στρατάκου-Δούνια